Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 22 (1724) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 28 МАЯ 1989 г. ЦАНА 40 зл.

ВЫБАРЫ І НАШ ВЫБАР

На мінулым тыдні наша газета рэкамендавала сваім чытачам Сакрата Яновіча як кандыдата ў сенатары ў выбарах, якія адбудуцца 4 чэрвеня. Сёння прадстаўляем і рэкамендуем двух наступных кандыдатаў: беларускага гісторыка і публіцыста Яўгена Мі946?

ШТО АД НАС ЗАЛЕЖЫЦЬ?

ЯЎГЕН МІРАНОВІЧ, КАНДЫДАТ У ПАСЛЫ Ў СЕЙМ ПНР, АДКАЗВАЕ НА ПЫТАННІ ЖУРНАЛІСТА „НІВЫ“.

Ян Максімюк: Яўген, кажуць, што нібыта ўпершыню за ўвесь пасляваенны час будзем мець у Польшчы дэмакратычныя выбары? Што ты пра гэта думаеш?

Яўген Мірановіч: Не ведаю, хто табе такое казаў, я ўжо некалькі разоў нават у тэлебачанні чуў, што зусім дэмакратычна будзем выбіраць 35 працэнтаў Сейма і цэлы Сенат. Прытым варта памятаць, што гэты працэнт дэмакратычна выбраных паслоў і сенатараў аўтаматычна не вызначае такога ж самага працэнта дэмакратыі ў Польшчы. Выбары гэта вынік кампрамісу паміж бокам урадава-партыйным і апазіцыяй, якую наогул атаясамліваюць з „Салідарнасцю“. Практычна, замест палітычнага плюралізму

(Працяг на стар. 3)

„Ці зазеляпеюць зноў нашы моўныя палеткі?“
Уладзімір Малашкевіч

* ✻ *

А на моўных палетках — разор і знішчэнне,
А на моўных палетках — засушлівы жар.
Безнадзейна марнее ў пачатку цвіцення
Моўнай руні нядаўні зялёны абшар.

Не расцвіў — ды згарэў моўны колас народа.
Не чакайце вясёлага жніўня, сябры!
Чорны попел, смурод ды куродым
Разнясуць па зямлі мітуслівa вятры.

Мове нашай спачыць назаўжды давядзецца
У запыленых сховішчах страчаных кніг.
Нашы праўнукі скажуць: — Навошта нам смецце? —
І з агідай піхнуць стосы кніжак старых.

І не ўстаць з-пад зямлі, не завыць, не ўсхапіцца,
Не паклікаць ратунку з вільготных магіл.
Так! Знікае вадзіца ў бацькоўскіх крыніцах.
Моўны пыл. Мяккі пыл. Мёртвы пыл...
ці пылок?

Юры Кісялеўскі

АБ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ МЕНШАСЦЯХ У ЦЭНТРАЛЬНЫМ КАМІТЭЦЕ ПАРП

Закончыў свае паседжэнні „круглы стол“, з-за якога гаварылася пра надзею, дэмакратыю, пра шанцы на светлую будучыню. Мы, беларусы, разам з усімі нацыянальнымі меншасцямі ўглядаліся ў сярэбраныя экраны тэлевізараў, у вусны аратараў, услухоўваліся ў прамовы, каб пачуць, што не забылі пра нас, пра нашы праблемы, вырашэнне якіх здзейсніла б нашу надзею на лепшы лёс як у духоўным, так і ў эканамічным аспекце. І не дачакаліся.

Таму з надзеяй прынялі мы запрашэнне сакратара ЦК партыі Лешка Мілера на сустрэчу прадстаўнікоў нацыянальных меншасцяў. Гэта была апошняя магчымасць увесці ў краёвы спісак кандыдата беларускай меншасці. Усе прадстаўнікі нацыянальных меншасцяў былі перакананы, што якраз выбарчая справа будзе галоўным прадметам дыскусіі.

Аказалася, што сакратар не мог сустрэцца з намі з увагі на важныя прычыны і таму сустрэчу вёў Славамір Вятр, кіраўнік Аддзела маладзёжных арганізацый і таварыстваў ЦК ПАРП. Прысутныя са здзіўленнем сцвердзілі, што С. Вятр у доўгім уступным слове нават не закрануў справы выбараў.

Голас папрасіў старшыня ГП БГКТ А. Баршчэўскі, сцвярджаючы, што вырашэння прадстаўленых С. Вятрам праблем нацыянальныя меншасці чакалі 33 гады і маглі б яшчэ пачакаць некалькі месяцаў, а нават год. Галоўнай і актуальнай праблемай на сёння з'яўляецца справа выбараў. Яго словы: „Я павінен адчуваць сябе ў гэтым доме добра, таму што з'яўляюся членам партыі ад 1948 года. Аднак адчуваю тут сябе дрэнна, з увагі на нелагічную палітыку ўлад у адносінах да нацыянальных меншасцяў“, — сведчылі аб гарачым клімаце сустрэчы.

А. Баршчэўскі ў сваім выступленні напомніў словы генерала Войцеха Ярузельскага, які 25 красавіка 1982 года ў Сейме гаварыў аб вялікім культурным і матэрыяльным укладзе нацыянальных меншасцяў у пабудову і развіццё Народнай Польшчы і сцвердзіў, што прадстаўнікі нацыянальных меншасцяў маюць права браць удзел ва ўсіх дзяржаўных структурах.

Старшыня ГП напомніў таксама, што ў 1985 годзе БГКТ накіравала на рукі І сакратара ЦК ПАРП Войцеха Ярузельскага пісьмо-петыцыю, у якім гаварылася аб патрэбе ўвядзення ў Сейм прадстаўнікоў беларускай нацыянальнай меншасці. ГП БГКТ не атрымала ніякага адказу на пісьмо. Яго копію ГП трымала ў сейфе, каб не трапіла яно ў рукі заходніх сродкаў інфармацыі. А. Баршчэўскі выказаў думку, што адчакаўшы тры месяцы, пісьмо гэта трэба было апублікаваць.

Далей А. Баршчэўскі прадставіў крытычныя адносіны

(Працяг на стар. 2)

АБ СМЕШНЫМ-НЯСМЕШНЫМ

Здарылася гэта у далёкім 1956 годзе, зімою. Быў я тады яшчэ маладым чалавекам. А вядома, што ў маладога ў галаве побач разумнага гнездзіцца і дурное. Зрэшты, ці толькі ў маладога? Пачаў я тады працаваць на Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта. А жыў я тады ў Лодзі. І таму даводзілася мне прыязджаць у Варшаву кожны тыдзень прынамсі на два дні. Жылося тады людзям яшчэ цяжка. Гэтага цяжару і ў маім жыцці было хоць адбаўляй. Зарабляў я тады 800 злотых. І хаця тыя грошы значылі значна, значна больш, чым сённяшнія, то ўсё ж такі пражыць, апрануцца і чатыры разы ў месяц прыехаць з Лодзі ў Варшаву і назад было вельмі, вельмі цяжка — не хапала грошай. Але ж была гэта пара маладосці. Панаваў тады настрой бадзёрасці, энтузіязму. Не было тады, як сёння, безупыннага наракання і бязвер'я, і таму ў жыцці майго пакалення, як і ў маім, нямала было радасці і бадзёрасці. Праяўляліся яны ў тым, што чалавек быў здольны смяяцца і радавацца... не заўсёды там, дзе належыцца.

Прыехаўшы з Лодзі ў Варшаву, я мусіў у Варшаве пераначаваць. Рэдка калі начаваў у гасцініцы, бо не было на такі начлег грошай, часам начаваў у знаёмых, але рабіў гэта рэдка, бо не хацелася надакучаць чужым людзям. І таму вельмі часта спаў на кафедры проста на голых сталах. Праўда, рабіў я гэта нелегальна, бо начаваць ва універсітэце не дазвалялася. У сувязі з гэтым не мог я ўключаць святла. Калі адзін раз па неасцярожнасці зрабіў гэта, тут жа прыбеглі сторажы і давялося мне не толькі моцна тлумачыцца, але і даць ім на паўлітроўку, каб маўчалі. Не ведалі аб маіх начлегах на кафедры і навуковыя супрацоўнікі гэтай навукова-дыдактычнай пляцоўкі. Сярод іх знайшлася б прынамсі адна такая асоба, якая вельмі хутка паінфармавала б каго трэба аб маім „злачынстве". Я аднак „партызаніў" удачна і ніхто, мабыць, не падазраваў, што начую на кафедры. Мушу сказаць, што начлег сярод кніг мае і сваю прывабнасць. І хаця цвёрда пад тваімі бакамі, то ўсё ж такі прыемна паглядаць на начныя змрочныя паліцы, на якіх стаіць некалькі тысяч кніжак.

Аднак тое, што хачу расказаць, здарылася не ноччу, а зімовым вечарам, калі яшчэ універсітэт працаваў. Насупраць кафедры беларускай фалалогіі, якая тады змяшчалася пры вуліцы Кракаўскае прадмесце 26/28, знаходзіўся будынак славістыкі. Адлегласць да яго ад нашага будынка прыблізна 80-85 метраў. Выхад з будынка славістыкі быў спецыфічны. Трэба было, выйшаўшы з дзвярэй, падняцца на маленькі ўзгорак. І вось на гэты ўзгорак і глядзеў я, седзячы на сваёй бязлюднай ужо ў гэтую пару кафедры.

Надвор'е было такое: прайшоў дождж, ударыў мароз і вада замерзла. На гэтую галалёдзіцу пачаў ісці ціхі, даволі буйны снег. Такім чынам зямля зрабілася вельмі слізкай. Слізкі зрабіўся ўзгорак перад дзвярыма будынка славістыкі. Якраз з гэтага будынка выбягалі маладыя бадзёрыя студэнткі. Не ведаючы, што зрабілася вельмі слізка, студэнткі ўзбягалі на сваіх высокіх абцасах на ўзгорак і тут адна за другой валіліся на зямлю. Валіліся па-рознаму: на бок, на калені, на рукі. Калі ішлі групай, дык страшэнна рагаталі, узнімаліся і часта валіліся ізноў. Гэты настрой радасці і весялосці выступіў і ў мяне. Сядзеў я ў цёплым пакоі і глядзеў сабе на гэты вясёлы цырк. Бо што ж не гавары, а было смешна, калі маладая, дынамічная асобіна ўзбягала на ўзгорак і валілася на зямлю.

І вось тут здарылася нечаканае. З дзвярэй выйшла старэнькая жанчына з кіёчкам у руках. Увайшла на ўзгорак і таксама павалілася. З яе рук выпаў кіёчак і сумка. І спатрэбілася ёй некалькі мінут, каб узняцца і, прыкульгваючы, пайсці сваёй дарогай. І вось у гэты момант скончыўся беспаваротна стан весялосці. Нешта сталася ў маім нутры. Адчуў я сябе так, як бы быў вінаваты ў тым, што сталася. Так, як бы саўдзельнічаў у злачынстве. Адыйшоў ад акна і ўжо болей не глядзеў на тое, што яшчэ, быць можа, рабілася на ўзгорку. Калі сёння, з перспектывы болей чым трыццаці гадоў, гляджу на тое, што тады дзеялася, дык прыходжу да вываду, што многае ў нашым жыцці мае адносны характар. У чым тут адноснасць? У тым, што адна і тая ж самая сітуацыя ў залежнасці ад таго, хто ў ёй удзельнічае, можа быць смешнай або сумнай. Калі валіліся маладыя, дынамічныя, пружыністыя дзеўкі, дык былі ў гэтым камічныя элементы, а калі ў тым самым месцы павалілася недалужная старая жанчына, дык была тут звычайная чалавечая бяда. Даўно было ўсё гэта. Сёння я ўжо не мушу спаць на сталах, бо маю грошы. Грошы ёсць, але маладосці ўжо няма.

Алесь Барскі

АБ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ МЕНШАСЦЯХ У ЦЭНТРАЛЬНЫМ КАМІТЭЦЕ ПАРТЫІ

(Працяг са стар. 1)

БГКТ да выбарчай кампаніі, а менавіта да справы раздзелу мандатаў без брання пад увагу інтарэсаў нацыянальных меншасцяў, якія складаюць адну саракавую частку грамадства краіны. БГКТ пратэстуе таксама супраць стварэння на тэрыторыі Беласточчыны выбарчых акругаў без выдзялення нацыянальнай акругі на аснове былых — Сямяціцкага, Бельскага, Гайнаўскага і частак іншых паветаў, на тэрыторыі якіх пражывае асноўная маса беларускага насельніцтва. Такая акруга дала б магчымасць выбраць пасла сярод беларусаў. А. Баршчэўскі прачытаў пратэст.

Гаворачы аб выбарчых практыках партыйнай інстанцыі, А. Баршчэўскі выказаў здзіўленне і абурэнне. 7 мая 1989 года ў Беластоку адбылася акруговая выбарчая канвенцыя, на якой электары выбіралі кандыдатаў на сенатараў і паслоў. Сярод дзеячоў БГКТ ёсць многа заслужаных членаў партыі. Яшчэ раней гаварылася, што паміж прадстаўнікамі БГКТ і Ваяводскім камітэтам ПАРП адбудзецца сустрэча для ўзгаднення супольных пастаноў наконт партыйных кандыдатаў Таварыства. Сустрэча не адбылася па невядомых нам прычынах. Ваяводскі камітэт запрасіў на канвенцыю двух дзеячоў БГКТ, з якіх адзін толькі там даведаўся, што кандыдуе ў кандыдаты, а наконт другой кандыдатуры ў якасці нашага прадстаўніка ніхто не кансультаваўся з БГКТ.

У заканчэнні выступлення А. Баршчэўскі сказаў, што непаслядоўнасць, абыякавыя адносіны ўлад да нацыянальных меншасцяў, якія мяжуюць з пагардай, мудра выкарыстоўвае апазіцыя.

З выказваннямі А. Баршчэўскага згадзіўся Шымон Шурмей, старшыня Таварыства яўрэяў у Польшчы. На яго думку, непакой у меншасных асяроддзях выклікае ўзнікненне арганізацый з выразна нацыяналістычнай праграмай. Іх дзеянні накіраваны супраць сацыялістычных і канстытуцыйных прынцыпаў краіны і ў тым ліку супраць правоў нацыянальных меншасцяў. Служаць яны ўзросту шавінізму, які перш за ўсё выражаецца ў антысемітызме. У даваеннай Польшчы такія тэндэнцыі былі асуджаны не толькі левым крылом партый, але таксама польскімі лібераламі.

Нацыяналістычныя тэндэнцыі праяўляюцца і ў працэсе глярыфікацыі Рамана Дмоўскага, які ў сваёй праграме аб'яўляў барацьбу супраць усяго, што не польскае, абвяшчаючы неабходнасць нацыянальнай чысціні Польшчы.

„Цяпер адкрылася каробка Пандоры, з якой наверх вылазяць усялякія прывіды зверскага шавінізму", — гаварыў Ш. Шурмей. У Варшаўскім універсітэце нарастае ўслаўленне Дабашынскага, шавіністычныя лозунгі якога не змяшчаліся ні ў якіх рамках.

„Таму сёння неабходна празрыстая дэкларацыя ўлад у адносінах да нацыянальных меншасцяў, — сцвердзіў прамоўца. — Інакш, нягледзячы на канстытуцыйныя агаворкі, будзе развівацца працэс аплёўвання нацыянальных меншасцяў. Сёння — яўрэяў, заўтра — украінцаў, паслязаўтра — беларусаў. Гэтым тэндэнцыям неабходна супрацьставіцца супольным фронтам. Нацыянальным меншасцям, палякам і краіне неабходны спакой і сужыццё ў атмасферы зразумення і пашаны".

Далей Ш. Шурмей сцвердзіў, што яўрэі, украінцы і беларусы праз сваіх прадстаўнікоў — суродзічаў за межамі Польшчы ствараюць краіне спрыяльны клімат, асабліва на Захадзе. Памылкай было б недаацэньваць гэты факт.

Старшыня Украінскага таварыства Эўгэн Кохан падтрымаў свайго прадмоўцу. Гаворачы аб гадах 1981-82, напомніў аб шэрагу правакацыйных акцый апазіцыйнай „экстрэмы" супраць украінцаў, м.інш. выбіванне вокан, выпісванне антыўкраінскіх лозунгаў. „Меншасці павінны былі вырашыць — або поўная асіміляцыя, або „вон" з краіны", — гаварыў Э. Кохан. Аднак экстрэма „Салідарнасці" мінулы час выкарыстала на перабудову сваёй палітыкі. Ліберальная „Салідарнасць" пачынае бачыць праблемы меншасцяў і прыхіляецца да супрацоўніцтва.

„На жаль, — сцвердзіў прамоўца, — з урадавага боку такіх дзеянняў не відаць. УГКТ прадставіла Сейму на рукі Рамана Маліноўскага „Рапарт аб стане ўкраінскай меншасці". З адказу вынікала, што няма чаго дурыць галаву Сейму. Станоўча не аднесліся і ўрадавыя ўстановы". Э. Кохан прытым сцвердзіў, што „мы ніколі не ламалі прынцыпаў дзяржаўнага ладу, заўсёды прытрымліваліся канстытуцыйных законаў". Напомніў таксама аб падтрымцы Войцеху Ярузельскаму і ўраду, аб якой раней у пасланні заяўляла ГП УГКТ.

„Мы звязаны з Польшчай, — гаварыў прамоўца, — мы не з'яўляемся эмігрантамі. Маўчанне ўрада ў справе меншасцяў нікому не можа прынесці карысці. Кожны паляк павінен ведаць, якія погляды ўлад на нацыянальныя меншасці".

Эмацыянальна выказваліся аб сваіх праблемах прадстаўнікі савецкіх і балгарскіх грамадзян у Польшчы. Выходзіць парадокс: у Польшчы яны — чужаземцы, а ў СССР ці ў Балгарыі — палякі. Адной з важных для іх спраў з'яўляецца тое, што яны не забяспечаны пенсіяй. Балючай справай з'яўляюцца нярэдкія выпадкі накіраванай непасрэдна да іх антысавецкасці з боку асяроддзя, у якім прабываюць. „А я найлепшыя гады свайго жыцця аддаў службе Польшчы", — гаварыў Канстанцін Цішшвілі.

Прадстаўнікі чэхаславакаў і літоўцаў так, як і ўсе прамоўцы, цвёрда дамагаліся прадстаўніцтва ў Сейме. Сабраныя горача запратэставалі, калі вядучы сход С. Вятр заявіў, што на разгледжанне справы прадстаўнікоў нацыянальных меншасцяў у Сейм ужо позна. Усе даказвалі, што ў гэтай справе выступалі ў адрас ЦК партыі ўжо амаль чатыры гады таму назад. І тады і зараз гэтыя звароты асталіся без рэха.

Многа было палымяных выступленняў. Сабраныя дамагаліся канкрэтнага рашэння Палітычнага бюро ПАРП у справе нацыянальных меншасцяў і камуніката ў бліжэйшай пастанове аб утварэнні пры ЦК ПАРП меншаснай камісіі, членамі якой будуць лідэры арганізацый.

Віктар Стахвюк

ВЫБАРЫ І НАШ ВЫБАР

(Працяг са стар. 1)

маем палітычны дуалізм. „Круглы стол“ надаў законную сілу толькі галоўнаму напрамку палітычнай барацьбы, гэта значыць, напрамку кааліцыя — „Салідарнасць“. Па-за ўвагаю засталіся шмат якія грамадскія сілы і групы, у тым ліку і нацыянальныя меншасці. Мы ж, беларусы, не маем гарантыі, што хоць адзін наш прадстаўнік увойдзе ў Сейм або Сенат. Але сёлетнія выбары нам не абыякавыя, мы павінны пайсці і прагаласаваць за сваіх. Дэмакратыю для сябе трэба адваяваць уласнымі рукамі, ніхто нам яе не дасць дарма.

Ян Максімюк: Як табе бачацца перспектывы нацыянальнага, эканамічнага і палітычнага развіцця беларусаў на Беласточчыне?

Яўген Міранові: Пачну ад эканомікі, бо гэта падстава ўсяго грамадскага жыцця. Большасць беларусаў нават сабе не ўсведамляе, як бедна яна жыве. Адчуванне ёсць такое, што жывецца нам някепска, бо мы ўсё яшчэ параўноўваем дзень сённяшні з перадваенным перыядам, калі фактычна мы жылі ў галечы. А нам жа хопіць параўнаць толькі заходнюю і ўсходнюю Беласточчыну, каб забачыць, як выглядаюць нашы гаспадарчыя справы. Усходняя Беласточчына, нават ва ўмовах Польшчы, з'яўляецца страшэнна занядбанай. Апусцелыя вёскі, тысячы гектараў зямлі, якія ляжыць аблогай. І праблема гэтая ўсё пашыраецца. Тут трэба радыкальных метадаў і сродкаў, уключна з ліквідацыяй падаткаў, каб затрымаць насельніцтва, якое яшчэ працуе на гаспадарках.

Эканамічная сітуацыя вызначае падставы культурнага і палітычнага жыцця беларусаў. Пакуль што ў маштабе цэлай краіны культура развіваецца за сродкі, якія выдзяляе дзяржава. Гэтыя сродкі ствараюць таксама ж і беларусы, якія працуюць на гаспадарках ці дзяржаўных прадпрыемствах і плацяць падаткі. А якую долю з гэтага маюць на развіццё беларускай культуры? Мы плацім падаткі на сваю дэнацыяналізацыю. А пра палітычную дзейнасць беларусаў што сказаць? Яе практычна няма, бо бедны заўсёды быў прадметам палітыкі, а не тым, хто мае на яе ўплыў.

Гэткая сітуацыя, на маю думку, не можа не змяніцца, хаця не так ужо хутка. Існуюць жа юрыдычныя ўмовы для развіцця індывідуальнай прадпрыймальнасці, паявіцца яна і сярод беларусаў. Разам з гаспадарчым ростам будзе таксама пашырацца і нацыянальная, і палітычная свядомасць беларусаў. У сёлеташніх выбарах трэба нам зрабіць першы крок, бо далей чакаць нельга.

Ян Максімюк: Якую ролю ў нацыянальным жыцці беларусаў магла б адыграць праваслаўная Царква?

Яўген Міранові: У Польшчы праваслаўная Царква, ці таго хоча ці не, застанецца сімвалам „рускасці“. Спробы паланізацыі Царквы, якія рабіла адміністрацыя супольна з паліцыяй у даваенны перыяд, толькі кампраметавалі тых, што стваралі „аб'яднанні праваслаўных палякаў“. Пасля вайны сітуацыя моцна змянілася. Цяпер у цэрквы на Беласточчыне ходзяць людзі, якія называюць сябе беларусамі, украінцамі, рускімі, палякамі ці проста „сваімі людзьмі“. Назовы „свой чалавек“, „наш чалавек“ адносяцца да людзей, якія сваю духоўную тоеснасць звязваюць з праваслаўем, не займеўшы пакуль што выразнай нацыянальнай пазіцыі. Але трэба было б урэшце зразумець, што акрэсленне „паляк праваслаўны“ гучыць недарэчы, бо палякі-католікі ніколі не будуць лічыць яго сваім, сапраўдным палякам. Справа ў тым, якая ёсць і якая будзе „рускасць“ нашай Царквы. На Беласточчыне ў цэрквах святары паслугоўваюцца царкоўнаславянскай, расейскай і польскай мовамі. У адной царкве ў Беластоку некалькі месяцаў багаслужэнне вялося на беларускай мове. Часта пытаюць мяне маладыя людзі: калі больш праваслаўных на Беласточчыне — гэта беларусы, дык чаму службы вядуцца на царкоўнаславянскай, пропаведзі на расейскай, а навучанне рэлігіі на польскай мове? Доўга можна тлумачыць, чаму, але я ў такіх выпадках адказваю пытаннем: а што вы зрабілі ў тым напрамку, каб у вашай царкве маліцца на роднай мове? Каша з неба ўпала толькі раз. Царква стварае магчымасці інтэграцыі беларускай нацыі, аднак яе культурнае аблічча залежыць не толькі ад духоўнікаў, але, у не меншай ступені, ад саміх вернікаў.

Ян Максімюк: Беларусам і праваслаўным на Беласточчыне немагчыма наладзіць нармальнае грамадскае жыццё без прыхільнасці і зразумення з боку палякаў. Як бы ты ў агульных рысах вызначыў будучыню польска-беларускіх і каталіцка-праваслаўных адносін?

Яўген Міранові: У многім гэтыя адносіны залежаць ад нас, але нічога не зменіцца ў корані, калі не будзе прыхільнасці і зразумення з боку палякаў. Лёс меншасці заўсёды залежыць ад большасці, ніколі наадварот. У польска-беларускіх адносінах было па-рознаму. Як паказала дыскусія, якая нядаўна вялася ў „Кур'еры Падляшскім“, на Беласточчыне гэта не выглядае найлепш. Аднак многа што цяпер змяняецца. Магчыма, што дэмакратызацыя вылечыць усе нацыяналістычныя хваробы на Беласточчыне. Я ў гэта веру. Шмат цяпер пішацца ў польскай прэсе, урадавай, касцельнай і апазіцыйнай пра нашую нацыю, і то пішацца ў прыхільным духу. Не забывайма аднак, што нармальнасць у польска-беларускіх адносінах усталюецца толькі тады, калі беларусы „выйдуць з падполля“. Калі на вуліцах Беластока, Гайнаўкі ці Бельска будзе чуваць беларуская мова, калі дырэктар „Васька“ перастане хавацца за „падпольным“ псеўданімам „Вацэк“. Шанаваць нас будуць толькі тады, калі шанаваць сябе будзем мы самі. Калі перастане функцыянаваць у адносінах да нас „чорная міфалогія“, якую вакол нас стварылі. Мы перад усім мусім быць сабою, мець сваю чалавечую і нацыянальную годнасць. Гэта ўжо ў значнай ступені залежыць ад нас.

* * *

Яўген Міранові нарадзіўся ў вёсцы Алексічы, што ў Заблудаўскай гміне, у 1955 годзе ў гаспадарскай сям'і. Закончыў Электрычны тэхнікум у Беластоку, затым гістарычны факультэт беластоцкага філіяла Варшаўскага універсітэта. Працуе настаўнікам гісторыі ў Мастацкім ліцэі ў Супраслі. Адначасова не пакідае навуковай працы: пад кіраўніцтвам прафесара Ежы Тамашэўскага канчае доктарскую дысертацыю на тэму „Беларусы на Беласточчыне“.

Яўген Міранові сваю навуковую і грамадскую актыўнасць поўнасцю прысвяціў беларускай справе. У навуковым асяроддзі вядомы як аўтар шэрагу прац па пытаннях беларускай гісторыі і рэлігійна-нацыянальных праблемах беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы, шырэйшым колам грамадскасці вядомы перад усім як палкі публіцыст і барацьбіт за нацыянальную годнасць і грамадска-палітычныя правы беларусаў у Польшчы.

ЯН ПІЎНІК

ПРА СВОЙ СВЕТАПОГЛЯД І ВЫБАРЧУЮ ПРАГРАМУ

Усе мы хочам жыць у дзяржаве, у якой усім былі б гарантаваны роўныя правы і роўныя магчымасці развіцця асобы ва ўсіх праявах грамадска-палітычнага жыцця. Я ўпэўнены, што захаванне разумнай раўнавагі грамадска-гаспадарча-палітычнага характару для нас на Беласточчыне звязана з неабходным ураўнаваннем грамадскіх і рэлігійных патэнцыялаў: мусіць быць роўная свядомасць рэлігійнай і нацыянальнай тоеснасці католікаў і праваслаўных, палякаў і беларусаў. Толькі такое становішча можа прычыніцца да партнёрскіх суадносін, да гарманійнага суіснавання дзвюх рэлігій і двух народаў на Беласточчыне. Суадносіны па прынцыпу „пан — слуга“ ў сваёй сутнасці разбуральныя, нараджаюць толькі непатрэбнае грамадскае напружанне і варожасць.

Наша нацыянальная адметнасць сягае сваімі карэннямі да тых залежаў культуры, якія сумяшчаюцца з абшарам філасофіі праваслаўя. Праваслаўе дае нам сілу і імпульсы для жыцця. Ніякая іншая рэлігія для нас на Беласточчыне не пасуе, бо такая ўжо ў нас канструкцыя душы, генетычна замацаваная на працягу тысячагадовай гісторыі праваслаўнай Царквы. Прыкідвацца палякамі мы не можам і не павінны, бо гэта вядзе да адмоўных з'яў у душы нашага народу ды ў жыцці краіны, шкодзіць інтэграцыі Рэчыпаспалітай многіх веравызнанняў і нацыянальнасцяў. Нам усім трэба вярнуцца да крыніц, якія засіляюць нашае духоўнае жыццё. Нацыянальнасць злучае і мацуе Царкву, а Царква ў сваю чаргу — нацыянальнасць. Можна гэта выказаць і наступным чынам: праваслаўная Царква ў Польшчы з'яўляецца жыццёвай прасторай для вернікаў беларусаў і ўкраінцаў, ідэі праваслаўя можна і трэба даносіць да людзей на родных ім мовах. Ніякая мова не ёсць горшай перад Богам. Таму я лічу, што няма для нас важнейшай справы, як тая, каб захаваць нашу веру і нашу мову для дзяцей нашых.

Наша беластоцкая геапалітычная сітуацыя можа стварыць карысныя тэндэнцыі ў культурна-грамадскім жыцці краіны. Мы, як найбліжэйшыя суседзі Беларусі, маем шанц адыграць значную ролю ў абмене духоўнымі і культурнымі каштоўнасцямі паміж Захадам і праваслаўным Усходам

(Працяг на стар. 6)

VIII ФЕСТЫВАЛЬ ЗАКАНЧВАЕЦЦА

Пад купалам гайнаўскага Храма Св. Тройцы заканчваецца 4-дзённы VIII фестываль царкоўнай музыкі — вялікае, узнёслае, Неба з Зямлёй спалучаючае свята царкоўнага праваслаўнага спеву. Пачалося ў чацвер. У 16 гадзін у саборы Св. Тройцы фестываль адкрыў сваім канцэртам камерны мужчынскі хор з Масквы пад кіраўніцтвам Анатолія Грындзенкі, які называецца „Древнерусский распев", а які многія з нас помняць з мінулагодняга фестывалю ў Гайнаўцы, а таксама з тэлевізійных перадач аб святкаванні 1000 год хрысціянства ў Расіі. Канцэрт „Древнерусского распева" — перажыванне, якое цяжка перадаць у словах.

Пятніца і субота былі конкурснымі днямі. Праграму мы апублікавалі ў папярэднім нумары. Пакуль коратка хачу звярнуць увагу на паяўленне і ўдзел новага нашага, дакладней, гайнаўскага хору: гэта хор духоўных, які арганізаваўся пры гайнаўскім саборы некалькі месяцаў таму і які працуе пад кіраўніцтвам нястомнага прапагандыста і місіянера праваслаўнага спеву на Беласточчыне — айца Міхала Негярэвіча. Парадаваў удзел і двух царкоўных хораў з Беластока, якім кіруе вядомы нам яшчэ з калектыву „Звон" Багдан Пура.

Хачу чытачу ўсведаміць яшчэ адну вельмі важную рэч. Яна датычыць абавязковага твора, які кожны выступаючы хор павінен спяваць. У гэтым годзе абавязковым творам быў „Достойно есть" — супрасльскі распеў з XVI ст. Ужо трэці год гэтак арганізатары гайнаўскага фестывалю (Гайнаўскі дом культуры і Аддзел культуры і мастацтва Ваяводскай управы) як абавязковыя творы ўстаўляюць у праграму і рассылаюць хорам для выканання нашы беларускія — супрасльскія, палескія, падляшскія творы. „Хочам паказаць і даказаць, — гаворыць дырэктар М. Бушко, — што нашы продкі на гэтых землях даўно стваралі і спявалі багатую царкоўную музыку".

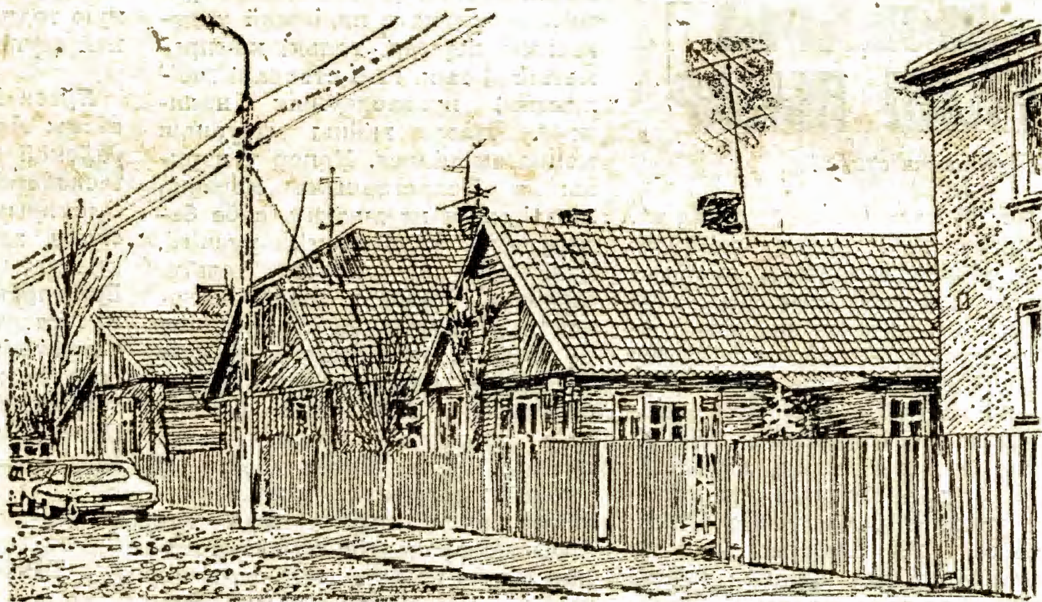
Па-новаму журы ў гэтым годзе ацэньвала хоры. Было 3 катэгорыі: 1) прафесіянальныя, 2) царкоўныя і 3) свецкія аматарскія — студэнцкія, маладзёжныя і інш. Цікавасцю сёлетняга фестывалю быў і той факт, што пераважалі царкоўныя хоры. І аж два з іх — з Гайнаўкі!

Журы VIII фестывалю: Рамуальд Твардоўскі, Станіслаў Крукоўскі, Марчэла Эрыгіна, Андрэй Дырдал, Анатолій Грындзенка і Віктар Роўда. Новымі ў журы фестывалю былі Анатолій Грындзенка і Віктар Роўда — прафесар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, кіраўнік хору Беларускага радыё і тэлебачання.

Буду старацца дабіцца сустрэчы з гэтымі маэстра і шырэй расказаць аб гэтым. Сёння толькі канстатуем, што мы сардэчна рады пашырэнню духоўных і культурных сувязяў з Расіяй і з Беларуссю асабліва.

Вера Валкавыцкая

Своіскія малюнкі

Беласток, вул. Чыстая. Малюнак У. Петрука.

Скарынінская канферэнцыя

21-22 красавіка 1989 года ў Гародні адбылася навукова-тэарэтычная канферэнцыя „Францішак Скарына і лёс беларускай культуры", прысвечаная 500-годдзю беларускага асветніка і першадрукара.

Пасяджэнні праводзіліся ў будынку былога базіліянскага кляштара, у якім зараз месціцца Рэспубліканскі музей гісторыі рэлігіі і атэізму. Канферэнцыя праводзілася з ініцыятывы адміністрацыі гэтага музея, абласнога аддзялення Беларускага фонду культуры ў Гародні, Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы і абласнога таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

На працягу двух дзён былі прачытаныя вельмі цікавыя даклады па самых розных пытаннях біяграфіі і дзейнасці Францішка Скарыны, па-новаму асэнсаваныя ўжо вядомыя і нанова адкрытыя факты і падзеі з яго жыцця.

Вядомы беларускі даследчык і літаратуразнавец доктар філалагічных навук Адам Мальдзіс правёў цікавы аналіз пытання аб веравызнанні Францішка Скарыны і яго бацькоў. П. А. Лойка, кандыдат філалагічных навук з Мінска, гаварыў аб часе войнаў паміж Вялікім княствам Літоўскім і Вялікім княствам Маскоўскім у XV-XVI стагоддзях. Аб працэсах аб'яднання цэркваў у унію гаварыў доктар гістарычных навук А. П. Грыцкевіч. У часы Францішка Скарыны ў Вільні большасць храмаў былі праваслаўнымі, гэтаксама і ў Навагарадку: на 10 цэркваў прыходзіўся адзін касцёл. У сваёй дзейнасці Францішак Скарына не аддаваў перавагі ні праваслаўю, ні каталіцызму, відаць мудра прадбачачы згубнасць для беларускага народа такога падзелу. Ф. Скарына ўдала скарыстаў тагачасную беларускую мову пры надрукаванні сваіх кніг, даўшы такім чынам пачатак развіццю беларускай літаратуры.

Адначасова ў выставачнай зале Музея гісторыі рэлігіі і атэізму праходзіў паказ твораў маладога гродзенскага мастака Уладзіміра Кіслага: карцін, макетаў, керамічных знакаў і медалёў, зробленых з вялікім густам. Яны прысвечаны важным падзеям нашага беларускага гістарычнага шляху. Прыцягваюць увагу керамічны астральны знак Ф. Скарыны „Месяц і Сонца", „Стары Гродзенскі замак князя Вітаўта XIV-XV ст.", „Каложская (Барысаглебская) царква XII ст." і іншыя. Да дня канферэнцыі мастак стварыў таксама цікавы памятны знак, які мелі магчымасць набыць усе прысутныя.

Карціны мастака У. Кіслага ўражваюць своеасаблівай колерасцю, глыбокім зместам, разуменнем багатай гісторыі беларускага народа, выклікаюць у гледача адчуванне глыбокай сувязі мінулага і сучаснага з усёй трагічнасцю і неміласэрнасцю лёсу да нашай шматпакутнай беларускай зямлі. Асабліва бачацца такія карціны, як гістарычны партрэт князя Давыда Гарадзенскага, карціна пад назвай „Імша закончана..." і „Крэўскі замак".

Паглыбіла эмацыянальнае ўспрыманне мастацкіх твораў музычная праграма ў цудоўным выкананні гродзенскай скрыпачкі Таццяны Сучоцкай і піяністкі Святланы Яновіч. Добра прагучала таксама харавое спяванне па творах маладога гродзенскага кампазітара Бандарэнкі.

Удзельнікі канферэнцыі агледзелі таксама помнікі старажытнасці ў Гародні: Каложскую царкву і Францішканскі (фарны) касцёл.

Праведзеная канферэнцыя ў Гародні дапамагла яшчэ больш наблізіцца да ўсведамлення той вялікай ролі, якую адыграў наш вялікі беларускі асветнік, першадрукар і доктар медыцыны Францішак Скарына ў лёсе беларускай і сусветнай культуры. Матэрыялы канферэнцыі плануецца выдаць асобным зборнікам у Гараднянскім універсітэце.

Міхал Адамік

ПРАБІЎ

Мая вёска невялікая — 24 гаспадаркі, знаходзіцца на Беласточчыне. Моладзь ад школьнага ўзросту выпархнула ў горад. Засталося адно дзяўчо, якое не хацела вучыцца, і адзін хлопец, які застаўся гаспадарыць на бацькаўшчыне. Назавем іх Брыгіда і Данель.

Пачаў Данель да Брыгіды залёты строіць, каб ажаніцца — бо гаспадарка вялікая, працаваць няма каму, а бацькі на пенсіі ды хворыя. Небарака нават падаваў да „міртавай галінкі" ў „Грамадзе-Рольнік польскі" і адтуль ані віду, ані слыху. А Брыгіда да яго дзярэ козыру, проста як толькі пакажацца на панадворку, то ціграю скача мала не да вачэй. Пачаў, бядняга, часцей прыставаць да дзяўчыны, але яна за кожным разам верашчала, як тая кошка. І так Данель наведваў тую Брыгіду 2 гады і страшыў яе, што як не пойдзе яна за яго, то сабе або ёй зробіць смерць. А Брыгіда яго пагрозы не брала ў галаву, толькі з яго смяялася.

Я там замнога пра іхнія справы не ведаю, бо жыву на аселіцы, ды калі куды трэба пайсці ці паехаць, то тады сёе-тое даведаюся, што чуваць у вёсцы, так што шмат чаго не магу пісаць...

Выбраўся я ў краму, жонка мне палажыла ў торбу 10 бутэлек па гарэлцы, каб разам прадаў. Іду цераз вёску, ды натыкаў Ігнася. Прывітаўся і пытаю, што чуваць у вёсцы. А Ігнась кажа: „Што, ты не ведаеш? То ж Данель Брыгіду прабіў!" На мне ўсё задрыжала. Такога ў нас ніколі не бывала! З гэтага ўсяго ўпусціў я торбу з рук, усе бутэлькі пабіліся, я заламаў рукі і крычу: „Ах, Божа мой, Божа, а што ж гэты Данель нарабіў? Дзеўку згадзіў, што не хацела за яго ісці замуж, цяпер сам пойдзе сядзець, і што з гаспадаркаю будзе? А чым ён яе прабіў?" А Ігнась кажа: „Ужо Брыгіда ў палавіне". Я ачуняў і падумаў: „То ж і праўду гаворыць, калі шкло б'ецца, то будзе добра"!

Не пайшоў я ў краму, а хутчэй вярнуўся дадому, расказаць жонцы.

Дай Божа, каб толькі хутчэй дайшлі да ладу, пажаніліся ды мяне на вяселле запрасілі! Каб толькі добра жылі, у згодзе, шчасці і дабрабыце, ды не патрабавалі пісаць „Сэрцайку". Гэтага ім з цэлага сэрца жадае

Сусед

ВЕРА

Прыходзячы ў рэдакцыю ў 1956 годзе, наша каляжанка Вера Валкавыцкая (тады яшчэ Вера Леўчук) у сваёй аўтабіяграфіі напісала: „Нарадзілася я 24 красавіка 1934 г. у мясовасці Сакольнік Пружанскага павета, якая ляжыць на ўскраіне Белавежскай пушчы. Бацька мой займаўся тады сельскай гаспадаркай. Лясы і забалочаныя, поўныя купін лугі — гэта вобраз краю, дзе правяла я сем год свайго дзяцінства. Бацька мне выясняў: гэтыя балоты сведчаць аб тым, што зямля гэта — Беларусь, а людзі, якія жывуць на ёй, — беларусы. І двое малых дзяцей у сям'і падзіцячаму, бескрытычна кахала здрадлівыя купіны, ржавую ваду і лес...“

Аўтабіяграфія, якую напісала тады Вера, не была, аднак, такою, якой трэба было чыноўнікам. І нехта запатрабаваў, каб было канкрэтна: дзе і калі нарадзілася, што і калі закончыла, дзе пасля працавала. Вера напісала і тое. Аднак першай версіі неяк не выкінулі, падшпілілі да актаў і дзякуючы гэтаму можна сёння зацытаваць гэты ўрывак.

У тым, што напісала тады 22-гадовая дзяўчына з Орлі, — уся квінтэсэнцыя яе творчага шляху. Ужо тады, у адным маленькім яе пісанні, узялі верх дзве справы, якія склалі змест яе пазнейшай 33-гадовай працы ў рэдакцыі: беларускасць і журналістыка.

Хаця Вера шмат гаварыла пра адыход на пенсію, цяжка было ўявіць сабе, што такая дзейсная, актыўная да апошняга часу журналістка скончыць прафесіянальную працу пры першай жа магчымасці. І калі мы сталі перад фактам яе адыходу з рэдакцыі, я зразумела адну ісціну: Вера занадта сур'ёзна падыходзіла да сваёй справы, каб не адчуваць сябе стомленай. Аддавала ёй усю сябе без рэшты. Не скакала па вяршках... А гэта спальвае чалавека.

Вера ж не прамінула ніводнай праявы беларускай дзейнасці на Беласточчыне: жыла гэтымі справамі, дыскутавала, жыва рэагавала на розныя змены, а пасля вылівала свае спасцярогі на паперу — горача, ад душы, катэгарычна.

Як шкада, што нельга напісаць у сваёй газеце занадта пахвальна пра калегу ці каляжанку, пакуль працуюць яны ў рэдакцыі. Пра Веру можна было б пісаць і пісаць. Колькі людзей патрапіла з'яднаць яна! Колькі іх, дзякуючы ёй, стала свядомымі беларусамі! Журналістка гаварыла з людзьмі, пераконвала іх, заахвочвала да творчай працы. Не прамінула ніводнай нагоды, каб усведаміць чалавеку, што ён — беларус. І людзі ад яе выходзілі іншыя.

Вера была адной з пачынальніц „Нівы“. Была перш за ўсё майстрам мастацкага нарыса, але менавіта яна першая пачала рабіць „Зорку“ для дзяцей — была яе ініцыятаркай і стваральніцай. Пасля на працягу доўгага часу, аж 14 гадоў, загадвала аддзелам лістаў, а практычна абазначала гэта карпатлівую працу з вясковымі карэспандэнтамі: раз'ясняла, заахвочвала, напраўляла. За гэты перыяд Вера яшчэ больш наблізілася да вясковага чытача і, калі пазней прысвяціла сябе выключна рэпартажу, карэспандэнты з вёсак яшчэ доўга прыносілі матэрыялы не галоўнаму рэдактару „Нівы“, не адказнаму сакратару — а менавіта ёй.

Мукі творчасці — гэта было нешта незразумелае Веры. Калі яе мучыла нейкае пытанне, якім, як лічыла яна, неабходна падзяліцца з чытачом, яна садзілася і пісала, пісала найчасцей, як кажуць, „на гарача“, пакуль праблема яшчэ моцна нуртавала аўтарку, пакуль свежыя былі і падзеі, і думкі.

А тэмы... Тэмы Вера знаходзіла ўсюды, яны ляжалі навокал аблогамі, а людзі, і журналісты нават, часта абыходзілі іх, міналі, або проста не заўважалі. Вера з пашанай падымала іх з зямлі, асцярожна абтрушвала з іх пыл — і раптам дарыла іх сваім верным чытачам у выглядзе каштоўнага дыяменту, які свяціўся ўсімі колерамі вясёлкі.

Вера Леўчук (пазней Вера Валкавыцкая — жонка і верная памочніца шматгадовага галоўнага рэдактара Георгія Валкавыцкага) пакінула незабыўны след у „Ніве“. Спадзяемся, што сувязей з нашай газетай (і духоўных, і намацальных) Вера не парве ніколі.

Ада Чачуга

Фота Яніны Чэрнякевіч

З ДРУКУ

РАХУНАК № 141713

Беларускае таварыства „Радзіма“ адкрыла ў рэспубліканскім жылсацбанку горада Мінска бягучы рахунак № 141713 для збору добраахвотных ахвяраванняў у фонд будаўніцтва Беларускага музея ў Гайнаўцы (ПНР).

Як мы не раз паведамлялі, Беларускае грамадска-культурнае таварыства ў Польшчы будуе ў Гайнаўцы, на Беласточчыне, этнаграфічны музей. Справа гэта датычыць не толькі беларускай меншасці ў ПНР, але і ўсіх нас, дзе б мы ні жылі, бо музей гэты можа стаць не толькі рэгіянальным, але і агульнанацыянальным асяродкам гісторыі і культуры.

У фонд дапамогі будаўніцтву музея ўжо даўно ідуць ахвяраванні з усіх куткоў, дзе толькі ёсць беларусы. Свой значны ўклад зрабілі нашы замежныя суайчыннікі з Канады, ЗША, Аўстраліі, краін Еўропы. Пасобныя ўзносы паступаюць на адрас Галоўнага праўлення БГКТ у Беластоку і з нашай рэспублікі.

Цяпер уся грашовая дапамога з Беларусі, спадзяёмся, будзе канцэнтравацца на рахунку № 141713. Ахвяраванні на яго могуць пералічваць як прадпрыемствы, арганізацыі, установы, так і паасобныя грамадзяне. Карацей кажучы, кожны, хто адчувае патрэбу зрабіць патрыятычны ўчынак.

Сродкі з гэтага рахунка Беларускае таварыства „Радзіма“ перадасць грамадскаму камітэту пабудовы Беларускага музея ў Гайнаўцы.

„Голас Радзімы“ № 17 (2107) ад 27 красавіка 1989 г.

ПОЛЬСКІЯ КНІГІ НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Пад такім загалоўкам у 103 нумары „Звязды“ ад 3 мая г.г. надрукавана інтэрв'ю з галоўным рэдактарам беларускага выдавецтва „Мастацкая літаратура“ ў Мінску Серафімам Андраюком, ураджэнцам Беласточчыны, як заўважае газета.

Серафім Андраюк заявіў, што зараз польская літаратура, сярод усёй замежнай, якая выдаецца на беларускай мове, па колькасці займае першае месца. Вынікае гэта з таго, што польскі і беларускі народы звязвае і агульная гісторыя, і агульная культура. У жыхароў Беларусі павышаны інтэрэс да польскай літаратуры, якая адлюстроўвае лёс свайго народа. Далей размова паінфармаваў аб зробленым і аб найбліжэйшых выдавецкіх планах. Напрыклад, у гэтым годзе пабачыць свет зборнік Яна Чачота „Навагрудскі замак“ і аповесць Язэпа Крашэўскага „Хата за вёскай“. На 1990 г. у планах творы В. Жукроўскага, В. Шымборскай, Б. Лесьмяна, С. Лема і іншых.

На пытанне: „Якія вашы адносіны з літаратарамі ПНР, што пішуць на беларускай мове?“, С. Андраюк адказаў:

— У апошні час мы больш поўна знаёмім жыхароў Беларусі з іх творчасцю. Гэтымі днямі ў магазіны паступіць зборнік вершаў Яна Чыквіна „Светлы міг“. Не так даўно выдадзена кніга паэзіі Алеся Барскага „Лірычны пульс“. У наступным годзе намячаецца выдаць асобнымі кнігамі вершы Віктара Шведа і аповесць Васіля Петручука „Жніво“.

Серафім Андраюк расказаў таксама аб супрацоўніцтве „Мастацкай літаратуры“ з Лодзінскім і Ольштынскім выдавецтвамі. У перакладзе на польскую мову выдадзены кнігі Я. Купалы, Я. Брыля, М. Танка, В. Быкава, У. Караткевіча, І. Пташнікава, В. Адамчыка, А. Карпюка і іншых. Разам з Лодзінскім выдавецтвам рыхтуецца анталогія беларускай паэзіі ў серыі „Паэзія народаў СССР“.

(л)

ЯН ПІЎНІК ПРА СВОЙ СВЕТАПОГЛЯД І ВЫБАРЧУЮ ПРАГРАМУ

(Працяг са стар. 3)

За гэтым могуць пайсці і болей шырокія гаспадарчыя кантакты.

Усё гэта справа будучыні, але да яе мы павінны рыхтавацца і перш за ўсё ўмацоўваць сваю нацыянальную самабытнасць і праваслаўную духоўную тоеснасць, а таксама змагацца за пашырэнне дэмакратыі і талерантнасці ў Польшчы, каб сапраўды вярнуцца да гістарычных традыцый Рэчыпаспалітай роўных народаў і рэлігій. Дзеля гэтага нам трэба клапаціцца пра стварэнне ўмоў для належнага развіцця праваслаўнай Царквы, для годнага забеспячэння памкненняў і патрабаванняў нацыянальных меншасцяў у Польшчы. Трэба стварыць праваслаўную моцную матэрыяльную базу, адбудоўваць старыя і будаваць новыя праваслаўныя храмы, падтрымліваць і пашыраць сувязі з праваслаўнымі на Усходзе і Захадзе. На маю думку, трэба стварыць на Беласточчыне цэнтр праваслаўнай культуры ў Польшчы.

Без добра развітай гаспадаркі на Беласточчыне дасягнуць гэтых мэт будзе нам даволі цяжка. Таму нам трэба дабіцца таго, каб не было гаспадарчай дыскрымінацыі нашага рэгёна. Справядліва павінны размяркоўвацца сродкі для развіцця сельскай гаспадаркі і жыллёвага будаўніцтва на Беласточчыне. Заняпад беларускай вёскі ўздоўж так званай „усходняй сцяны" быў вынікам вышэй згаданай дыскрымінацыі Беласточчыны. Гэтую праблему беларусы могуць рашыць сваімі ўласнымі сіламі, калі толькі кіруючыя органы дзяржавы патрактуюць Беласточчыну прынамсі як раўнапраўны рэгіён Польшчы. А было б з карысцю для ўсіх, калі б звярнулі на Беласточчыну асаблівую ўвагу, бо яна ўнікальная ў маштабе цэлай краіны не толькі сваёй рэлігійна-нацыянальнай адметнасцю, але і параўнальна малой ступенню забруджання натуральнага асяроддзя. Таму я лічу, што не менш важнай праблемай за ўсе закранутыя вышэй ёсць і тое, каб далей захаваць чыстую ваду і чыстае паветра для ўсіх, хто жыве на Беласточчыне.

Запісаў Ян Максімюк

* * *

Ян Піўнік нарадзіўся ў 1943 годзе ў вёсцы Янушы каля Камянца Літоўскага (цяпер у Брэсцкай вобласці, БССР). Яго бацька быў бандаром, маці выводзілася з сялянскай сям'і з Палічнай. Да 1962 года жыў у вёсцы Вулька-Тэрахоўская каля Чаромхі. Закончыў Механічны тэхнікум у Сувалках, затым Варшаўскую палітэхніку. У 1979 годзе абараніў доктарскую дысертацыю ў Інстытуце асноўных праблемаў тэхнікі Польскай Акадэміі Навук у Варшаве, а ў 1986 годзе, там жа, атрымаў габілітацыю. Цяпер жыве ў Беластоку і працуе ў Беластоцкай палітэхніцы: на механічным факультэце кіруе Аддзяленнем асноў машынаканструявання і адначасова з'яўляецца намеснікам дэкана па справах навукі і супрацоўніцтва з народнай гаспадаркай. Мае вартасныя навуковыя дасягненні ў галіне тэхнічнай механікі, неаднаразова атрымліваў узнагароды рэктара Варшаўскага універсітэта і міністра навукі, вышэйшых школ і тэхнікі.

Сваю свядомасць праваслаўнага беларуса Ян Піўнік сфармаваў у студэнцкія часы, калі сутыкнуўся з рухам праваслаўнай моладзі. У пачатку васьмідзесятых гадоў актыўна ўключаецца ў плынь духоўнага адраджэння праваслаўнай моладзі на Беласточчыне, з'яўляецца адным з заснавальнікаў Праваслаўнага брацтва. Член Парафіяльнай рады пры Саборы св. Мікалая ў Беластоку.

У сваёй грамадска-палітычнай дзейнасці хоча змагацца за годнасць і справядлівасць ды простае людское шчасце жыхароў Беластоцкага краю.

Помнікі культуры

ЦАРКВА Ў БЕЛАВЕЖЫ

Уніяцкі прыход у Белавежы заснаваны ў 1800 або ў пачатках 1801 г. Сама царква была пабудавана некалькі гадоў раней. У 1839 г. белавежскія уніяты перайшлі на праваслаўе — веравызнанне іхніх продкаў. У 1853 г. намаганнямі прыхаджан была пабудавана новая, драўляная царква, якая вельмі хутка састарылася, перахілілася ўбок так, што трэба было яе падпіраць жэрдкамі. Наведваючы ў 1885 г. белавежскі храм вялікі князь Міхал Мікалаевіч паабяцаў давесці, пасля вяртання ў Пецярбург, да збудавання новай царквы.

Пасля трох гадоў цар Аляксандр III пераняў Белавежскую пушчу ў сваё прыватнае ўладанне. Адным з першых загадаў новага ўладальніка было збудаваць новую, мураваную царкву. Праект апрацаваў архітэктар Піменаў з Вільні. Новую царкву св. Мікалая Чудатворца пасвяціў 22 студзеня 1895 г. епіскап літоўскі і віленскі Іеранім. Працы пры пабудове закончыліся ў 1897 г., да прыезда ў Белавежу цара Мікалая II. Прыхаджане заснавалі два хоры — адзін складалі вучні, другі ўраднікі. У жніўні 1915 г. прыход апустошэў — людзі падаліся ў бежанства. Быў таксама вывезены звон.

Пасля вяртання жыхароў з розных куткоў Расіі, рэлігійнае жыццё наступова адраджаецца. 1 верасня 1939 г. царкву крыху пашкодзіла нямецкая бомба. Дзякуючы станоўчасці новага настаяцеля прыхода, а. Клаўдзія Пушкарскага (праслужыў ён у Белавежы 40 гадоў, ад 1939 да 1979 г.), пашкоджанні хутка ўстараніліся. У першыя пасляваенныя гады ў царкве былі намаляваны новыя іконы — унутры купала і ў яго падставы. Добраўпарадкаваны быў царкоўны пляц, аднаўлены храм. Шмат працы ўклаў у рамонт і аднаўленне прыхадскога храма і іншых будынкаў наследнік (ад 1979 г.) а. Пушкарскага — а. Сяргей Корх. Ён і зараз вядзе гэтыя працы.

Белавежскі прыход налічвае сёння 2 тыс. прыхаджан. Прыхадскія святы — Мікалая (22 мая) і Пакровы (14 кастрычніка). На прыхадскім могільніку знаходзіцца старая капліца св. Кірылы і Мяфодзія.

Пётр Байко

Фота Войцеха Рыпажэўскага

ХРОНІКА

15 красавіка 1989 г. у Гмінным асяродку культуры ў Дубінах выступіў драматычны гурток з Паўлаў. Акцёры-самадзейнікі паказалі два спектаклі. Першы — „Было гэта ў 1941 г." — гэта драматычны абразок паводле аповесці В. Быкава „Кар'ер", якую на сцэну адаптаваў Ян Мордань. Другі спектакль гэта камедыя Сакрата Яновіча „Сто хвароб на аднаго чалавека".

*

3—4 мая 1989 г. пабывалі на Беласточчыне супрацоўнікі Мінскага тэлебачання. Журналіст Анатоль Майсеня збіраў матэрыялы аб жыцці беларусаў у ПНР для перадачы „Мерыдыян". Госці наведалі Беласток, Бельск-Падляшскі, Орлю, Пашкоўшчыну і Гайнаўку.

В. Стахвюк

У КРАІНЕ НЁМАНА

У дарозе да Ліды разглядаў я свае здабыткі. Трапіў у рукі агітатарскі вершык:

Хотите, чтоб у нас была
Нормальная свобода слова,
И чтобы гласность
расцвела —
Проголосуйте за Ткачёва.

Гэта пра таго ж Міхася Ткачова, які стаў кандыдатам у саюзны парламент. У паўторныя выбары. „Правда и только правда нужна" — загаловак інтэрв'ю Ткачова гродзенскай прафесійнай газеце „Высота" ад 14 красавіка. Праз тыдзень упаткаю пікет „паходнеўцаў" з падобнымі лозунгамі. Нягледзячы на іх беларускамоўе, сабраўся вакол досыць густы натоўп зацікаўленых постаццю прэтэндэнта ў дэпутаты. Псаваць усю музыку з'явіўся пажылы бамбіза ў шыкоўным адзенні, але на дзіва лёгка пугнула яго адсюль пастарэлая жыццём кабета: „Вы, барин, когда-нибудь в своей жизни стояли в очереди?"

Перадаю запрашэнні, адрасаваныя камсамольскім камітэтам у Гродне і ў Лідзе, ад нашых студэнтаў у Ольштыне, якія арганізоўваюць папулярызатарскую канферэнцыю, прысвечаную беларускай культуры.

У Лідзе — усім камплектам польска-беларускім на сустрэчы з вучаніцамі і вучнямі педагагічнага вучылішча. Знакаміта выступае Леанчук! Гэта рэдкасць, калі аўтар добра піша і добра чытае сваё. Шведа любяць за яго вершы для дзяцей, але ён чамусьці як бы недаацэньвае сваёй унікальнай здольнасці і беспатрэбна аддаляецца, так сказаць, у дарослась. А распавяданне пра Беластоцкі край і беларускае жыццё ў ім выслухоўваюць з разяўленымі ратамі; пакідаем колькі штук альманаха „Белавежа" і „Беларускага календара" (успомнілася, у „Паходні" мелі ціхі жаль, чаму так мала прывезлі мы іх).

Той прыкры інцыдэнт у Гродне давёў да мазгоў цалкам простую праўду: тутэйшыя палякі хочуць пачуць перш за ўсё польскіх пісьменнікаў. Было б тупасцю здзіўляцца або папракаць іх за гэта, ведаючы, што цэлыя іх пакаленні выраслі тут у адарванасці ад уласнай культуры — у эпоху сталінізму ды застою. Нам жа, у Беластоцкім краі, таксама большая ахвота да свайго. Чаму мець прэтэнзію — прыкладна — да пеўня за тое, што ён менавіта певень?..

У рэдакцыі раённай газеты „Уперад": трохі журналістаў, актывістаў і патрыятычная моладзь з суполкі „Рунь" (яна дабудзе да канца). Палякі пайшлі — натуральна — да палякаў, а

НАШЫ ГЕРБЫ

Днямі з'явілася прыгожа аформленая кніжка Анатоля Цітова „Гарадская геральдыка Беларусі“, выдадзеная мінскім выдавецтвам „Полымя“. Сеўшы прагледзець яе, зачытаўся. Будучы прафанам у геральдычнай праблематыцы, я няясна прадчуваў, што гербы гарадоў — гэта своеасаблівыя згусткі мінулага іх. А значыць, і гісторыі Беларусі ў гэтым выпадку. Я ў яе і акунуўся з галавою, пакуль не вынырнуў на апошняй старонцы выдання і іншымі вачыма ўжо паглядзеў на свой свет, у якім жыву.

Спачатку прывабіла мяне бела-чырвона-белая эмблема на яе глянцаванай вокладцы. Гэта ж беларускія нацыянальныя колеры!

Цітоў, з немалым майстэрствам стыліста, канцэнтруецца на перадачы гістарычных звестак наконт важнейшых гарадоў Беларусі. Не нудзіць дэталёвасцю вопісаў паасобных гербаў, геральдычную структуру якіх займальна вяжа з кантэкстам падзей і фактаў. Такім чынам чытач атрымаў нешта накшталт знакамітага дадатка да слаўнай кніжкі Кастуся Тарасава „Память о легендах. Белорусской старины голоса и лица“. Абедзве гэтыя кніжкі даюць пачатак працэсу вяртання беларусам гістарычнай памяці, без якой чакала іх духоўная смерць, упадак у безаблічную правінцыяльнасць, у нішто!

Беластоцкі шчаслівы ўладальнік „Гарадской геральдыкі Беларусі“ пашукае, вядома, інфармацыі і пра свае „месты“. Даведаецца, што Васількоў, які цяпер пад Беластокам, карыстаўся гербам з выявай галавы лася, нададзены 3 снежня 1564 г. Глуха, аднак, пра знакі Бельска, Гарадка, Крынак, Кузніцы, Новага Двара, Мілейчыц... На тыя часы былі яны значнымі цэнтрамі на падляшскім кардоне Вялікага княства Літоўскага. Думаю, — аўтар непатрэбна палічыўся з палітыканскімі ўстаноўкамі, каб не высоўвацца занадта па-за межы сучаснай Беларускай ССР. Гэта памылка, якой даўно не дапускаюць, для прыкладу, палякі: увесь час трактуюць яны Вільню як другую сталіцу колішняй Польшчы, што ні ў чым не перашкаджае ім прызнаць тую ж Вільню за стольны горад Літоўскай ССР. Як кажуць, з песні слоў не выкідаюць, хоць, як бачым, нашымі робіцца тое...

Гарадская геральдыка Беларусі

Гэтую занатоўку пра знакамітую „Гарадскую геральдыку Беларусі“ варта закончыць верагоднай гіпотэзай пра паходжанне назвы гістарычнай Чорнай Русі, на заходняй мяжы якой мы, беластаччане, знаходзімся. Анатоль Цітоў піша:

„Славяне, як і іншыя народы, верылі не толькі ў добрых багоў, якія былі іхнімі заступнікамі, але і ў благіх, шкодных і варожых ім. Першых, добрых багоў яны называлі багамі белымі, а другіх — чорнымі. З прыняццем хрысціянства гэтая дваістасць зберaглася, толькі „белымі багамі“ сталі лічыцца хрысціянскія святыя, а „чорнымі“ — паганскія богі. Менавіта гэта і абумовіла ўзнікненне назваў Белая (хрысціянская) Русь і Чорная (паганская) Русь. (...) Як нам здаецца, і геральдычныя дадзеныя пацвярджаюць яе.“

Ад сябе хочацца дадаць, што кансерватызм Чорнай Русі быў вынікам не толькі аддаленасці яе ад тагачаснай цывілізацыйнай паласы ўздоўж Дзвіны і Дняпра, шляху „з варагаў у грэкі“. Справа, несумненна, яшчэ і ў тым, што арэал Чорнай Русі фармаваўся як славянскі значна даўжэй, і ўжо ў скрыжаванні з паганскімі ўсё яцвягамі.

С. Яновіч

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

АВЭ МАРЫЯ

Гражынка была здольнай дзяўчынай. Бацькі рабілі ўсё, каб іх дачка вучылася. Гражынка паспяхова закончыла пачатковую школу, а пасля ліцэй. Пасля ліцэя здала экзамен на медыцыну ў Варшаву. Бацькі ганарыліся сваёй дачкой. Уся сям'я была задаволена, што будзе свой лекар-інтэрніст.

На другім курсе Гражынка пазнаёмілася з Даркам. Дарэк быў прыгожым хлопцам. Вучыўся на геаграфічным аддзяленні універсітэта. Калі сустрэліся трэці раз, Дарэк сказаў Гражынцы, што вельмі яе кахае і жыцця не бачыць без яе.

Маладыя часта сустракаліся і разам ездзілі адведаць то адных, то другіх бацькоў. Бацькі пыталі, калі рыхтавацца на вяселле. Нарачоныя ўпарта адказвалі: „Пасля заканчэння вучобы“.

Не было, здавалася, больш закаханай пары ў цэлай студэнцкай грамадскасці. Усе студэнты думалі, што Гражынка і Дарэк пажэняцца, але так не выйшла.

Дарэк прыстроіў жывот найбрыдчэйшай дзяўчыне ў акадэміку і ажаніўся з ёю. Усе студэнты не маглі зразумець, як гэта выйшла. Гражына моцна засумавала і рашыла ў будучыні стаць манашкай. Аб сваім намеры сказала сваёй сардэчнай сяброўцы. Марына аж прысела, пачуўшы такое: „Ці ў цябе розуму няма?! Ты — здольная дзяўчына! Яшчэ не адзін хлопец будзе! Яшчэ знойдзеш добрага мужа!“

— Не, Марына, — сумна сказала Гражынка, — я не хачу больш нікога. Усе хлопцы такія. Я буду манашкай, бо Бог нас аднолькава кахае. Я буду яго вернай слугой.

Дзяўчына пачала вучыцца ў каталіцкім універсітэце не перарываючы навукі на медыцыне. Бацькам нічога не сказала. Калі закончыла медыцынскае аддзяленне, сказала бацькам аб сваім рашэнні. Бацька лаяўся, а маці плакала і прасіла, каб не ішла ў манашкі, але Гражыну ўжо ніхто не мог пераканаць.

Жыве ў жаночым манастыры на захадзе Польшчы. Час ад часу прыязджае наведаць сваіх бацькоў, якія кожны раз плачучы просяць, каб кінула манастыр і пачала жыць як нармальная жанчына, але Гражынка (сястра Марыя) не хоча слухаць. Заўсёды гаворыць, што такім людзям найлепей служыць Богу, якія не абзавяліся сям'ёй.

НЕ СХАВАЎ

Калі апошнім разам праводзілі перапіс сялянскай маёмасці, Вася хацеў затаіць, што ў яго ёсць карова, авечкі і конь. Адкуль пачаўся спіс у ягонай вёсцы, ён штодзённа ганяў сваіх чатырохногіх таварышаў у недалёкі хвайняк.

— Бач ты, — гаварылі суседзі, — стары кавалер, а такі скупы. Баіцца, каб тую залатоўку да падатку дакінуць. Каму ён гэта ўсё пакіне?

У чацвер, як і штодзень, Вася зноў павёў у хвайняк сваю жывёлу. Мужчыны, якія рабілі перапіс, заўважылі гэты хітраваты манеўр селяніна.

Калі прыйшлі да ягонай хаты і спыталі, што ў яго ёсць, Вася сказаў, што нічога. Толькі адзін сабака ў будцы.

— Не прабуйце нават маніць, — запярэчылі мужчыны, — мы бачылі, як вы хавалі ад нас карову, каня і авечак.

— То пішыце, калі ўжо ўбачылі, — сказаў Вася, — і хутчэй ідзіце з мае хаты.

Аўрора

засталіся Дануся, Віктар і я. — Пачытайце свой верш, які вылічыце самым лепшым, — атрымалі першую запіску. Неўзабаве пасыпаліся наступныя, і нам давялося папацець не меней, чымсьці ў „Паходні“. — Стан беларускай мовы ў Лідзе і наогул у Беларусі выказвае пэўную трывогу. Нядаўна ў школе дырэктар даў заданне класным кіраўнікам выявіць на бацькоўскіх сходах, хто з іх жадае, каб іх дзеці вучыліся ў школе з беларускай мовай навучання. І такіх не аказалася. Вы гаварылі аб тым, што каб быць прынятым у Саюз польскіх пісьменнікаў, трэба выдаць не менш як тры зборнікі. З цягам часу гэтага можна дабіцца. Але хто іх будзе чытаць? Толькі спецыялісты, якія закончылі беларускую філалогію Варшаўскага універсітэта? Ці я маю рацыю?

Адказваю: — Калі так далей будзе, як цяпер, дык ваша рацыя несумненная! Гэта ўжо ўцямілі нават нашы айчынныя дурні... Механіка асіміляцыі вучыць, што галоўнаю яе ўмоваю з'яўляецца пазбаўленне мовы атрыбуту неабходнасці, перспектыўнасці. Найхутчэй дасягнуць гэтага ва ўмовах адсутнасці ўласнасці як з'явы аўтаноміі грамадства ў яго дачыненнях з дзяржаваю. Таму кожная нацыянальнасць нараджаецца ў вёсцы, а расці ёй у горадзе, без якога немагчымая дзяржава, але ў якім заўсёды спяваюць песню таму, на чыім возе едуць. Канкрэтней: хто грошы выплачвае. Пытанне выжывання беларускай мовы ў сучасны момант — гэта пытанне культуры беларускай свядомасці ў асоб, якія выконваюць уладу. Лідчане, мабыць, інстынктыўна адчуваюць, што беларускасць бокам ім вылазіла б... Як і ў маім родным мястэчку Крынкі; паўвеку назад размаўлялі ў ім па-польску: камендант міліцыі, дырэктар школы, войт у гміне, начальнік пошты, прэзас кааператыву, загадчык банкавай канторы, ну, і ксёндз. Сёння ж толькі некаторыя з крынчанаў трымаюцца беларусчыны, гаспадары ды рамеснікі, іначай кажучы, тыя, каму напляваць на начальства, бо не яно іх хлебам корміць.

Я недзе пісаў, што ў нашым староннні ўзвышэнне беларускага слова здаўна раўназначнае з сацыяльнай рэвалюцыяй! Як доўга будзе яно ў паніжэнні, панскай ганьбе, так доўга не будзе толку ні ў чым.

Стаіць касцёл у рыштаваннях, а на ім замазаная мемарыяльная дошка, прысвечаная Нарбуту; спраўны хлопец з „Руні“ ўзыходзіць на высокую папярочніцу ды ўскладае кветкі ўдзячнасці ў памяць аб гэтым незвычайным творцы, ад якога, таксама, вырастала новая Беларусь, з велічы Вялікага княства Літоўскага. Ідзем глядзець, як адбудоўваюць вядомы абарончы замак Гедыміна (1323-25 г.г.). Паглядзеўшы работу кансерватараў, мы з сумам зразумелі, што далёка ім да звання спецыялістаў; робяць, а за імі валіцца, стылёвая чарапіца ссоўваецца ды падае на зямлю. Зусім драматычнае ўражанне ад агляду могілак. А яны ж гэтак жа помнік гісторыі і — часта — мастацтва. Капліца яшчэ ў добрым стане, даволі накрыць яе ды прыпарадкаваць, — і гатавюткі архітэктонік дзеля нябрыдкага музея... Беларусь, калі параўноўваць яе з Польшчай, нядаўна спахапілася, што трэба выратоўваць старажытнасці. Што гісторыя — гэта фундамент, на якім можна будаваць будучыню. Бо свет не ўчора пачаўся і не заўтра скончыцца. І што без гістарычнай памяці народ — гэта не народ, а бездухоўная і немаральная маса, з якою нікуды ты не зойдзеш і нічога трывалага з ёю не ўзвядзеш. Дасканала ўсведамлялі сабе тое найпершыя бальшавікі; ажыццяўляючы рэвалюцыю, яны з аднолькавай суровасцю абаранялі ад варварства аб'екты гісторыі і культуры, ведаючы, што без мінулага не было б і сучаснасці. Толькі культура ўчыняе з нас людзей, выводзіць з жывёльнага свету.

(Працяг будзе)

Сакрат Яновіч

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. АРФАГРАФІЯ.

8. Правапіс вялікай літары — працяг.

II. Ужыванне вялікай літары ва ўласных імёнах і складанаскарочаных словах

1. З вялікай літары пішуцца імёны, прозвішчы, імёны па бацьку, псеўданімы: *Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч (Якуб Колас), Пётр Першы, Хо Шы Мін.*

Заўвагі: З малой літары пішуцца:

— агульныя назвы людзей, утвораныя ад уласных імёнаў: *марксіст;*

— назвы народаў, плямёнаў, жыхароў населеных пунктаў: *француз, дрыгавічы, мінчанін;*

— індывідуальныя імёны і прозвішчы, якія набылі значэнне агульнай назвы: *донжуан, гарлахвацкія;*

— назвы фізічных адзінак, відаў вопраткі, зброі і іншыя, якія паходзяць ад індывідуальных назваў людзей: *рэнтген* (апарат), *галіфэ* (нагавіцы), *кольт* (зброя);

— артыклі і часціцы пры іншамоўных уласных імёнах: *ван Бетховен, д'Арж,* але калі яны зліліся з прозвішчам, або далучаюцца пры дапамозе злучка, то пішуцца з вялікай літары: *Лафантэн, Макданальд, Ван-Дэйк.* У цюркскіх і арабскіх прозвішчах састаўная частка прозвішча *(бей, паша, аглы, задэ)* далучаецца злучком і пішацца з малой літары: *Ісмаіл-бей, Аскар-паша, Рахмет-задэ.*

2. З вялікай літары пішуцца міфалагічныя і рэлігійныя індывідуальныя назвы: *Венера, Геркулес, Зеўс, Юнона.*

Заўвага: Назвы міфалагічных істот, якія пераўтварыліся ў назвы агульныя, пішуцца з малой літары: *бог, дамавік, лясун, русалка, чорт.*

3. З вялікай літары пішуцца назвы дзеючых асоб у байках, драматычных творах, якія звычайна з'яўляюцца агульнымі назвамі: *Асёл, Воўк, Жаба.*

4. З вялікай літары пішуцца клічкі жывёл: *Буланы, Рагуля, Мурка, Рэкс.*

Заўвага: Калі клічкі жывёл ужываюцца ў якасці назваў відаў жывёлы, то пішуцца з малой літары: *лыска* (сабака), *мішка* (мядзведзь).

5. З вялікай літары пішуцца ўмоўныя ўласныя імёны ў дагаворах і іншых дакументах: *Аўтар, Выдавецтва.*

6. З вялікай літары пішуцца назвы мастацкіх твораў, газет, часопісаў, прадпрыемстваў, устаноў: *„Дрыгва“, „Літаратура і Мастацтва“, „Маладосць“, „Прагрэс“* (фабрыка), *„Буравеснік“* (спартыўнае таварыства), *„Волга“* (аўтамашына).

7. З вялікай літары пішуцца прыналежныя прыметнікі, утвораныя ад уласных імёнаў: *Зосіна лялька, Антонава паліто, Толеў мячык.*

Заўвага: Калі такія прыметнікі ствараюць складаныя навуковыя тэрміны, або з'яўляюцца часткай устойлівых словазлучэнняў, пішуцца з малой літары: *вольтава дуга, ахілесава пята*

8. Прыметнікі з суфіксамі *-аўск-, -інск-,* калі ўваходзяць у склад назваў са значэннем: імя, памяці кагонебудзь: *Коласаўская прэмія* (імя Коласа), *Ленінскія чытанні* (памяці Леніна). Ва ўсіх апошніх выпадках пішуцца з малой літары: *коласаўская мова, ленінская тэорыя.*

9. З вялікай літары пішуцца індывідуальныя астранамічныя, геаграфічныя і тапаграфічныя назвы: *зорка Венера, планета Марс; Азія, Новая Зеландыя, Бельск-Падляшскі; вуліца Беластоцкая, гара Магнітная.*

Заўвагі:

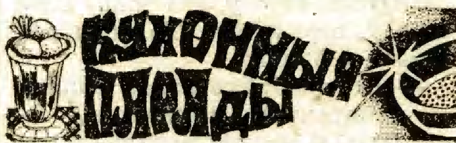
— У іншамоўных складаных назвах, якія пішуцца праз злучок, кожная частка пішацца з вялікай літары: *Аму-Дар'я, Алма-Ата, Коста-Рыка;*

— Артыклі і часціцы ў пачатку іншамоўных слоў пішуцца з вялікай літары: *Ла-Манш, Лос-Анжэлес,* а ў сярэдзіне — з малой: *Растоў-на-Доне, Па-дэ-Кале, Булонь-сюр-Мэр;*

— Назвы напрамкаў свету пішуцца з малой літары: *усход, захад,* але калі яны ўжываюцца для абазначэння краін — пішуцца з вялікай літары: *гісторыя Захаду.*

10. З вялікай літары пішуцца прыметнікі, утвораныя ад уласных геаграфічных назваў: *Брэсцкая вобласць, Стаўбцоўскі раён, Сямён Полацкі.*

Заўвага: Калі ўжываюцца як агульныя назвы, пішуцца з малой літары: *мінскія вуліцы, слуцкія паясы.*

КАРПАТКА

На крухкае цеста: 1,5 шклянкі мукі, 1/3 шклянкі цукровай пудры, паўпачкі маргарыну, 1 яйка, чвэрць лыжачкі парашку для пячэння, лыжку кіслай смятаны.

Заварное цеста: паўшклянкі вады, 4 дэкі маргарыну, паўшклянкі мукі, 3 яйкі, крыху солі.

На крэм: 2 жаўткі, паўшклянкі цукру, лыжка пшанічнай мукі, плоская лыжка крухмалу, 3/4 шклянкі вады, крыху лімоннай кіслаты, 1 пачка масла ці маргарыну, некалькі кропляў гарэлкі.

Для пасыпання пірага: 3 лыжкі цукровай пудры, а таксама тлушч для змазвання блях.

Падрыхтаваць крухкае цеста: сцерці ў місцы маргарын з цукрам, яйкам і смятанай, дадаць прасеяную муку з парашком, замясіць цеста хутка. Паставіць яго ў халоднае месца, а пасля раскатаць у форме бляхі. Паралажыць на бляху, змазаную крыху тлушчам, густа накалоць вілкай і спячы ў моцна нагрэтай духоўцы так, каб атрымаўся светлы, прыгожы колер. Паставіць пірог, каб прастыў.

Падрыхтаваць заварное цеста: змазаць бляху такой жа самай велічыні тлушчам, пасыпаць цертай булкай, закіпяціць ваду з тлушчам, усыпаць у кіпецень муку і, мяшаючы, награваць, пакуль цеста не пачне адставаць ад сценак посуду. Крыху астудзіўшы яго, дадаваць па адным яйку і добра мясіць цеста драўлянай лыжкай. Пасля таго размазаць яго роўна па падрыхтаванай бляшцы і ўставіць у моцна нагрэтую духоўку. Калі цеста падрумяніцца і вырасце, ды атрымаецца хвалістая паверхня, зменшыць агонь і яшчэ крыху пірог падсушыць. Асцярожна выняць яго з бляшкі, абкройваючы пры краях.

Падрыхтаваць крэм: жаўткі сцерці з цукрам, дадаць муку, старанна перамяшаць усё, каб не было грудак. Уліваць у масу асцярожна гарачую ваду, увесь час памешваючы, а пасля ўсё закіпяціць. Зняўшы масу з агню, дадаць лімонную кіслату, арамат і некалькі кропляў гарэлкі. Маргарын сцерці на пену, дадаваць да яго па лыжцы масы і далей расціраць. Гатовую масу размазаць на крухкім пірагу, накрыць спечаным і астуджаным заварным пірагом, лёгка прыціснуць, пасыпаць цукровай пудрай і парэзаць вострым нажом на квадраты. Пірог рэжам на бляшцы са спечаным крухкім сподам, а вымаем шырокім нажом або лапаткай.

Найлепш смакуе карпатка ў дзень яе падрыхтоўкі.

Гаспадыня

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка! Усё ўжо прайшло. І ты мне фактычна дапамагчы ўжо ў нічым не можаш. Хачу аднаго толькі — каб выясніла ты мне некалькі пытанняў.

Я выйшла замуж маладой дзяўчынай, якая толькі што вярнулася з вучобы і пачала працаваць у школе настаўніцай. Якраз тады працаваў у школе і мой будучы муж. Мы пакахаліся і пажаніліся. Нарадзілася ў нас дачка. Муж мой вельмі клапаціўся пра дзіця, але толькі да нейкага часу. Недзе праз тры гады нашага супольнага жыцця я заўважыла, што мужу майму пачынае рабіцца ўсё абыякавым. Змяніліся яго адносіны і да мяне, і да дачушкі. Яшчэ крыху дбаў пра нашую кватэру, бо гэтыя справы ніколі не былі для яго абыякавыя. Куток, дзе жывеш, заўсёды паўтараў ён, мае для чалавека немалаважнае значэнне.

Але ж вось пачалі даходзіць да мяне чуткі, што муж мой мае розных дзяўчат: то адну, то другую, то дзесятую. Мяне гэта пачало ірытаваць. Калісь пазваніла да мяне адна з яго сяброўак, гаворачы, што муж мой патрэбны тэрмінова ў школе і дзе гэта ён можа быць, а пры аказіі спытала, як адчувае сябе наша дачушка, бо яна быццам бы чула, што малая хварэла. А я тады ні з таго ні з сяго кажу: „А ці ваш калега мае дачушку? Бо я гэтага неяк не заўважыла...“. Гэтая сяброўка расказала пра ўсё майму мужу і ён мне зрабіў страшэнны скандал, што быццам бы я хамка. А чаго б гэта ўсе гэтыя „сяброўкі“ мелі ўлазіць у наша прыватнае жыццё?! Думаю, што і з ёю мой муж нешта меў.

Але ўсё гэта было б яшчэ нічога, калі б мой муж нарэшце не затрымаўся пры адной. Я ўсё думала: ну няхай сабе пабрыкае, можа адумаецца калі, як пастарэе. Але дзе там! Калі пражылі мы пятнаццаць гадоў і дачка ўжо была вялікай дзяўчынкай, мой муж затрымаўся пры адной. Запатрабаваў ад мяне разводу, які я яму дала (не скажу, каб надта скваплівa), і ажаніўся з той другой. Нават маюць дзіця, атрымалі новую кватэру і жывуць прыпяваючы.

Я ўжо ўсё гэта адхварэла, перажыла і цяпер хачу запытаць у цябе, бо адно для мяне незразумелае: ці людзі з такім „вопытам“ могуць яшчэ і ці наогул маюць яны права ствараць новую сям'ю? Бо гэта ж табе ведаць, Сэрцайка, што і выбранка майго мужа таксама свой „вопыт“ мела. Цягалі яе розныя мужчыны. Нават скрэбласяя некалькі разоў. Мае, мае яна свой „вопыт“. А цяпер дык такою святою зрабілася і кахаючай жонкай ды маці. Скажы, Сэрцайка, ці гэткая сям'я мае шанцы на тое, што пратрывае?

Ядзя

Ядзя! Саперніца здраджанай жонцы заўсёды здаецца дзяўчынай лёгкіх паводзін. А і жонка калісь была дзяўчынай, і таксама мусіла рабіць тое-сёе каля хлопца, каб яго ўзяць. І яшчэ невядома, што і хто там пра яе расказваў. Ты ж, бадай, пры тых скрабанках другой жонкі твайго былога мужа не была. А пагаварыць можна...

Што датычыць твайго асноўнага пытання: ці пратрывае гэтая сям'я, — дык не магу цябе пацешыць, бо здаецца, што пратрывае. Калі ёсць так, як ты гаворыш, дык абазначае гэта, што яны (і адно і другое) ужо сваё адгулялі. Цяпер супакоіліся, пасталелі, адшумеліся. Спакойна могуць заняцца сям'ёй і выхаваннем свайго дзіцяці.

Шкада, што ў цябе не выйшла. Але жыццё, яно брутальнае. І бескампраміснае.

Сэрцайка

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне! У нас на рабоце памёр малады яшчэ наш калега. Прайшло пару месяцаў пасля яго смерці. І вось на Вялікдзень ён мне прысніўся. Ды як?! Я на рабоце, у сваім пакоі. Раптам адчыняюцца дзверы і ўваходзіць у пакой гэты калега. У руцэ трымае чырвоную гваздзіку, упрыгожаную яшчэ нейкай зялёнай траўкай. Падыходзіць ён да мяне і дае мне тую гваздзіку. Тут я і прачнулася. Што можа абазначаць гэты сон, Астроне, прашу, разгадай!

А маёй дачцэ прысніўся таксама добры сон. Прынамсі так мне здаецца. Быццам бы знаходзіцца яна ў нейкай кватэры, у якую прыносяць новую мэблю. Гэтая мэбля быццам бы для іх купленая. А якая прыгожая! Драўляная, светлая, вельмі модны ўзор. А пасля гэтай мэблі ўнеслі ў пакой яшчэ фартэпіяна. Ну, яно ўжо было такое прыгожае, што спадабалася дачцэ яшчэ больш за тую мэблю. А што значыць сон маёй дачкі, Астроне?

Марыся

Марыся! Хачу табе сказаць, што першы сон, менавіта твой, не надта мне падабаецца, хаця ты да яго падыйшла з энтузіязмам, лічачы, што ён добры. Ну, і фактычна. Прыйшоў нябожчык, а нябожчык жа абазначае спакой і дабрабыт, а да таго ж яшчэ даў табе чырвоную кветку, з зялёнай траўкай. Здавалася б, што ж можа быць лепшага — і радасць, і надзея. Аднак жа нешта мне тут не надта добра пахне. Усё ж такі кветка тая была як бы з таго свету, нейкая нерэальная, так што не зусім я ўпэўнены, што прадвяшчае гэты сон добрае.

Што датычыць сну тваёй дачкі, дык ён сапраўды вельмі добры. Мэбля ў сне мае рознае значэнне. Калі б ёй прыснілася старая, брудная ці паламаная мэбля — магло б гэта абазначаць нейкую хваробу ці смутак. Але ж ёй прыснілася мэбля новая, прыгожая, і таму гэта б абазначала нейкі поспех, добрае і спакойнае жыццё. Фартэпіяна, якое прысутнічала ў сне, яшчэ ўзмацняе маё меркаванне, бо абазначае згоднае і радаснае сямейнае жыццё.

Астрон

ЗОРКА

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Сямікласніцы Аніта Дажынка, Ася Хурса, Крыся Валасовіч і Галінка Дажынка вучацца ў школе ў Орлі, а жывуць у Кашалях. Вельмі ж яны, як і ўсе вучні, чакаюць, калі можна будзе ўжо пераходзіць вучыцца ў новы прыгожы школьны будынак. **Фота Я. Чэрнякевіч.**

Марыя Філіповіч

Цюпка з'явіўся ў іхнім доме ў самы разгар лета. Яго прывёз з суседняй вёскі Радаўкі Алесікаў бацька. Маленькі руды камячок, як толькі апынуўся ў незнаёмым пакоі сярод чужых людзей, усхвалявана закруціўся, заскакаў каля ног бацькі. Алесік кінуўся да шчанюка.

— Які ён маленькі, — разгублена прамовіў Алесік, разглядаючы шчанюка. — Няўжо з яго вырасце сапраўдны ваўкадаў?

— А навошта табе ваўкадаў? — усміхнуўся бацька. — У нас і так ваўкоў небагата...

Алесік сярдзіта маўчаў. Як бацька не можа зразумець, што вялікі, прыгожы і разумны сабака — гэта не які-небудзь там недарослы дварняк, якіх бегае па вёсцы не пералічыць колькі... Хлопчыку хацелася мець сабаку незвычайнага, такога, як ён бачыў у кіно пра пагранічнікаў.

— А я так думаю, — сказаў сур'ёзна бацька. — Галоўнае, каб ён быў табе сапраўдны сябар.

Шчанюк весела скакаў вакол хлопчыка, цяўкаў тоненькім галаском. „Ты паглядзі, — нібы гаварылі яго вочкі, — які я вясёлы, які забаўны... Як хутка бегаю, як умею ўжо брахаць, амаль як дарослы сабака..." І Алесіку пачало здавацца, што і сапраўды ва ўсім свеце не знойдзеш лепшага шчанюка. Каб і лапкі ў яго былі надзетыя ў белыя шкарпэткі, і белы гальштук на шыі, і чорненькі вільготны носік, і круглыя, як гузікі, разумныя вочкі... Яго сталі ласкава зваць Цюпка.

Алесік паказваў яму новы дом, павадзіў па пакоях, а Цюпка весела зіркаў па баках і радасна віляў хвосцікам. „Так, так... Усё мне тут падабаецца. Мы цудоўна зажывём з табою, Алесік".

Пахваліўся Алесік і сваімі цацкамі. На навенькі самазвал Цюпка толькі зірнуў, разбурыў домік з кубікаў... І раптам убачыў лахматае медзведзяня. Здзіўлена спыніўся перад ім, пакратаў лапкаю, панюхаў і сярдзіта завурчаў. Мішка сядзеў нерухома, па-сяброўску растапырыўшы лапы, нібы хочучы абняць. Тады Цюпка ўхапіў яго зубамі і як апантаны забегаў па пакоі. Алесік спярша глядзеў на яго, а пасля і сам пачаў бегаць і гучна рагатаць. Нарэшце Цюпка захакаўся, кінуў сваю здабычу на падлогу і сеў побач. Ён не зводзіў з медзведзяняці насцярожаных вачэй, некалькі разоў пагражальна вуркатнуў, упэўніўся, што той і не думае ўцякаць, расчаравана адвярнуўся, нібы гаворачы Алесіку: „Што там у цябе яшчэ цікавага? Паказвай..."

Ён з павагай абнюхаў новы Алесікаў партфель, ад якога прыемна пахла скураю... А вось „Буквар" яму не спадабаўся. Пакуль Алесік паказваў яму малюнкі і літары, Цюпка лёгкадумна круціўся ў яго на каленях і глядзеў больш у твар хлопчыку, чым у кніжку, нібы пытаўся: „Няўжо гэта і сапраўды так цікава? Давай лепш пабегаем..."

* * *

Уночы Алесіка разбудзіў чыйсьці плач. Тоненькі галасок, то заціхаў, то мацнеў, нехта жаласна ўсхліпваў як не над самым вухам у хлопчыка. Ён не адразу зразумеў, што гэта плача Цюпка.

Звечара Цюпка заснуў на посцілцы, якую яму кінулі ў куток за печкаю. Уражанні ад знаёмства з новым месцам і новымі сябрамі змарылі яго. Уначы ён прачнуўся і замест цёплага і пушыстага жывата маці, ад якога заўсёды прыемна пахла малаком, тыцнуўся носам у шурпатую цагляную сцяну. Ён пачаў спалохана кідацца ва ўсе бакі, але ўсюды натыкаўся на халодныя сцены.

Нарэшце Цюпка выкаціўся ў пакой, але тут на яго пагрозліва насунулася мноства незнаёмых рэчаў, і ён баязліва задам папоўз у свой куток. Ніколі яшчэ не адчуваў ён сябе такім адзінокім і няшчасным.

Калі да яго прысеў Алесік, Цюпка жаласна скавытаў, паклаўшы мордачку на пярэднія лапкі.

А ранкам, не знайшоўшы шчанюка на месцы, мама вельмі здзівілася. Калі ж яго не аказалася ні пад сталом, ні за шафаю, ні пад канапаю, яна ўстрывожылася. Не ведала, як і сказаць такую непрыемную навіну сыну.

А сын у гэты час сніў апошнія, самыя цікавыя сны, а пад коўдраю ў яго гэтак жа салодка спаў яго новы сябар.

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

КАЛЫХАНКІ

* * *

Люлі, люлі, люлі...
Дзеткі ўсе паснулі.

Не спіць толькі коця,
Ходзіць па балоце.

Адмарозіў лапку,
Пайшоў грэцца ў хатку.

Недзе коцю дзецца,
Лапачцы пагрэцца.

Палез на палаткі,
Спалохаўся бабкі.

Палез ён на вышкі,
Там гулялі мышкі.

Так яны дурэлі —
Хвост кату ад'елі.

Пайшоў каток у лясок,
Знайшоў белы паясок.

А котачка ўзяла
І дзіцяці аддала.

Пайшоў каток пад масток,
Злавіў рыбку на хвасток.

Ці самому з'есці,
Ці дадому несці?

Думаў, думаў, каток,
Укусіў адзін разок

І панёс дадому
Дзіцятку малому.

* * *

Люлі-люлі, люляшу,
Я дзіцятка калышу,
Нітачку звіваю,
Песеньку спяваю.
Што выведу нітку —
Камару на світку,
Астануцца кончыкі
Камару на штончыкі.

* * *

Баю, баінку, баю.
Не лажыся на краю.

Не лажыся на краёк,
Прыйдзе шэранькі ваўчок.

Прыйдзе шэранькі ваўчок,
Цябе схопіць за бачок.

* * *

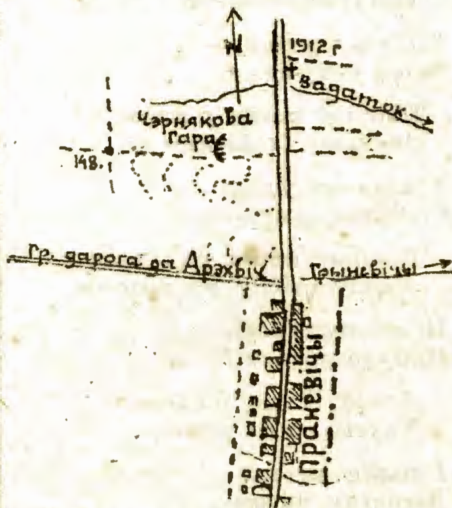
Не хадзі, коцік,
Па лаўцы,
Будзем біці
Па лапцы!
Не хадзі, коцік,
Па скрыні,
Будзем біці
Па спіне!
Не хадзі, коцік,
Па масту,
Будзем біці
Па хвасту.
Не хадзі, коцік,
Па печы,
Будзем біці
У плечы!
Не хадзі, коцік,
На хаце,
Не будзі, коцік,
Дзіцяці!
Няхай кату
Усё ліха,
Наш сыночак
Спіць ціха!

Геаграфічнае асяроддзе

ЧЭРНЯКОВА ГАРА

Тапаграфічнае апісанне маршрута да Чэрняковай гары. З Бельска-Падляшскага да Праневіч 5 км па шашы. За Праневічамі застаецца налева жвіраваная дарога да Арэхвічаў. Ад гэтага месца застаецца на поўнач 550 м. Вось і вельмі прыемная грунтовая палявая дарога — налева. Яна яшчэ не знішчана бязлітаснай рукой землеўпарадчыкаў. Цудам ацалела!

Прайшоўшы па гэтай грунтоўцы 225 метраў, бачым перад намі з правага боку вялізную

яму. Гэта месца, дзе калісьці красаваўся ўзгорак — Чэрнякова гара. Сёння можна пабачыць увачавідкі, у чым праяўляецца злачынная дзейнасць чалавека на геаграфічнае асяроддзе. У гэтай гары, ад якой засталася толькі яма, масава закладалі гнёзды ў стромкіх яе сценах ластаўкі-беражанкі. Графіка гэтай гары зроблена ў 1977 годзе. Тады там было шмат птушыных нор. А не кожны ўзгорак можа быць прыгодны для птушак. Чэрнякова гара складалася з пылаватага дробназярністага пяску жаўтаватага колеру. Такі пясок не абвальваўся.

Апрача таго, узгорак гэты быў пакрыты вельмі цікавай раслінасцю. Пераважна тут раслі гэтак званыя ксерафіты, гэта значыць, расліны, якія растуць у вельмі сухім асяроддзі, бо іх карэнні дасягаюць 5 м у глыбіню. Знішчаны не толькі норы ластавак, але знікла і гэтая раслінасць.

Хоць няма ўжо ўзгорка, варта паназіраць трагедыю ластавак. Яны ў выкапе, у яме, прабуюць будаваць норы. Пагляд́зіце і вы, бессардэчныя людзі, што раскапалі гэтую горку, як ластаўкі змагаюцца за жыццё! А ластаўкі ж жывуць і для нас для нашага дабра. Без іх хмары насякомых не далі б нам жыць! І не толькі нам. А што было б з нашай хатняй жывёлай? Камары і мухі заелі б іх.

Няхай памяць аб Чэрняковай гары застаецца хоць у гісторыі — на карце і ў графіцы. Нельга забываць аб трагедыі нашых пярнатых сяброў. Не вярнуць нам прыгажосці таго геаграфічнага асяроддзя!

Наведайце гэтую мясціну з развітальнымі мінорамі ветру, што нясе пясчынкі перад вамі. Песня яго сумная. Болей цябе, горка, ужо не будзе. Дно шырокага выкапу — гэта ўжо могільнік цудоўнай горкі.

Барыслаў Рудкоўскін
Карта і графіка аўтара

Вучнёўская творчасць

КАМАРЫ

За гарою, у бары,
Зазвінелі камары.
Пад іх песню пойдзеш ў скач,
Хоць ты смейся
Хоць ты плач.

Джаляць так з усіх бакоў,
Што прасочыцца нат кроў.
Адганяць няма іх рады:
Наляцяць усёй брыгадай.
А адгоніш аднаго —
Запячэ другі — ого!
Не трапляйце за гару
Вы на вочы камару.

Аляксандр Чарнуха,
вучань VI класа
Рагожнаўскай школы,
Гродзенскай вобласці

Малюнкі школьнікаў

„Стары дуб“. Маляваў Грэсь Анішчук з Дубіноў

Пазнаёмімся

* * *

Еля Краўчук і Агнешка Мачульская, вучаніцы 4 класа. вёска Грабавец 92 і 98, пошта 17-204 Дубічы-Царкоўныя, Беластоцкае ваяводства.

* * *

СССР, 150057, г. Ярославль, ул. Ньютона, д. 46, кв. 19. Глебовой Ольге. 7 клас.

* * *

БССР, 246000, г. Гомель, вул. Парыжскай Камуны, 2, кв. 54. Аленчык Маша. 2 клас.

* * *

СССР, 344113, г. Ростов-на-Дону, ул. Орбитальная, 44, кв. 69. Наташе. 3 клас.

* * *

СССР, 346523, Ростовская обл., г. Шахты, ул. Театральная, д. 35, кв. 28. Киселевой Лене. 6 клас. Хочуць перапісвацца таксама Леніны аднакласніцы (Никулина Евгения, Матюшина Ирина, Драч Олеся и Макаровская Света). Ёсць у іх і адзін знаёмы другакласнік, які таксама хоча перапісвацца з аднагодкам.

* * *

БССР, 220131, г. Мінск, вул. Мірашнічэнкі, д. 9, кв. 376. Лісоўская Аня. 13 год. Захапляецца сучаснай музыкай. добра вучыцца і вельмі прыгожа піша лісты па-беларуску.

* * *

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае. вул. 1 Мая. дом 135. Доўбнева Люда. 4 клас.

* * *

БССР, 220047, г. Мінск-47, вул. Несцерава. 70, кв. 185. Райдзюк Оля. 10 год.

Вершы Віктара Шведа

НАВОШТА МНЕ АЛЕНІ?

Угледзеў на экране
Тэлевізійным Жэня,
Як хутка цягнуць сані
Паўночныя алені.

— Ёсць санкі, — кажа дзедка, —
Няма звяроў рагатых.
— Звяроў не трэба гэткіх,
Дык ёсць жа ў мяне тата!

ЧУВАЦЬ ТЭЛЕВІЗАР

Адкрыў суседцы дзверы
Марудлівы хлапчына.
Адзін ён у кватэры,
Матуля ў магазіне.

— Што ў вас чуваць, суседзі? —
Пытае цётка Ліза.
Адказвае ёй Федзя:
— Вядома, тэлевізар.

ГАДЗІННІК НА ГАЛІНЕ

У лес мястовы Ваня
Упершыню прыехаў.
Зязюлі кукаванне
Нясло далёка рэха.

— Паслухай, мама, ў лесе,
На дрэва верхавіне,
Нехта, відаць, павесіў
Насценны наш гадзіннік!

АДЫХОДЗІЦЬ СТАРЫ ГОД

— Адыходзіць год стары,
Як ранейшыя, ізноў.
Запытаў малы Барыс:
— Колькі ж не меў той год гадоў?

— Дык адзін меў год, сынок,
Састарэўся без пары.
— Маю шосты ўжо гадок
І яшчэ ж я не стары!

БАЦЬКІ НА ВЯСЕЛЛІ ЧАКАЮЦЬ НА ЭЛЮ

Аглядаюць здымкі
Бабка з унучкай Эляй.
Глянь, тут у альбомках
Бацькі на вяселлі.

Бярэ ў ручаняты
Здымачак малая.
— Вось тут мама з татам
На мяне чакаюць.

ПАПУГАІ МІКАЛАЯ

Пытаюць хлопцы Мікалая:
— Скажы нам, дарагі браток,
Навошта двух ты папугаяў
У клетцы мучыш назнарок?

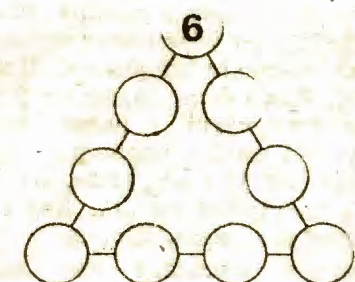
— Адзін гаворыць
па-французску,
Мой пашырае далягляд,
Другі з іх робіць беларускі
Мне неадкладна пераклад.

ТАТА КУПІЦЬ МНЕ БРАТА

— Будзь, сыночак,
паслухмяны, —
Тата адазваўся ў хаце, —
А за гэта нечакана
Будзе ўзнагарода: бранік.

Запытаў матулю Славік:
— Ці сказаў табе ўжо тата,
Што я буду неўзабаве
Мець малюсенькага брата?

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Запішыце лічбы ад 1 да 9 ў кружкі так, каб сума лікаў на кожным баку раўнялася 20.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul Wesołowskiego 1 „Зорка“

Piątek 26 V — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Dodatek Gospodarczy. 9.40 „Uciekajmy, już idzie" — film CSRS. 13.30 TTR — s. II Mat. 14.00 TTR — s. II J. pol 15.00 W szkole i w domu. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Intersygnał. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Wyborcze. 18.00 Z Polski rodem. 18.20 Skarbiec. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Monitor rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „West side story" — musical USA. 22.35 Studio Wyborcze. 22.50 Otwarte Studio. 23.50 DT — Echa dnia.

Sobota 27 V — 7.00 TTR — s. IV Mat. 7.30 TTR — s. IV J. pol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Drops" oraz „Fragglesi". 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 Zdrowie. 11.55 „Wędrówki dalekie i bliskie". 13.05 „Spojrzenia". 13.40 Tel. Teatr Prozy: Jarosław Iwaszkiewicz — „Opowiadanie z psem". 14.30 Do trzech razy sztuka. 15.00 Komedie, komedie... „Skradziona kolekcja". 16.30 Pr. public. kult. 17.05 Los. D. Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Wyborcze. 18.00 Prezydenci. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Pat Garrett i Billy Kid" — western USA. 21.45 Studio Wyborcze. 22.00 Tydzień w polityce. 22.10 Tel. Przegląd Sportowy. 22.30 M. E. Formacji Tanecznych. 23.20 DT — Wiad. 23.30 Kino Sensacji: „Przemoc" — film franc.

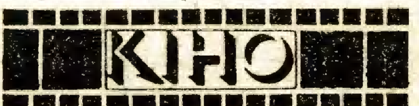
Niedziela 28 V — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek. 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Wawel Jana III" — film. 11.15 Kraj za miastem. 11.45 Studio Sport. 12.45 Tel. Koncert Życzeń. 13.30 Magazyn „Morze". 13.50 Teatr Młodego Widza: Jean de La Fontaine — „Bajki". 14.25 Pr. dnia. 14.30 Marek Sierocki zaprasza. 14.50 Trzy rundy. 15.35 „Katarzyna" — serial franc. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.00 Public. kult. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Ucieczka z miejsc ukochanych" — serial TVP. 21.05 „7 dni — świat". 21.35 Sportowa niedziela. 22.25 „Sławne kobiety i ich czasy" (5) „Anna Pawłowa" — serial franc. 23.35 DT — Wiad.

Poniedziałek 29 V — 13.30 TTR — s. II Fiz. 14.00 TTR — s. II Biol. 15.30 NUR . 16.05 Pr. dnia i D — Wiad. 16.10 Radar. 16.25 „Luz" — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Kto w twoim imieniu?" — Studio Wyborcze TVP. 18.00 Echa stadionów. 18.30 Laboratorium. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Gorące linie. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: Jerzy Żurek — „Para za para". 21.10 „Kto w twoim imieniu?" — Studio Wyborcze TVP. 21.25 „Pióro i karabela" (1) — tryptyk dok. 22.35 Rozmyślania prof. Mariana Stępnia. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. niem. (28).

Wtorek 30 V — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Synowie i córki Jakuba Szklarza" (9) — serial CSRS. 10.35 Domator. 11.10 Muz. kl. I. 12.00 Przygotowanie do życia w rodzinie. kl. I—IV lic. 13.30 TR — s. II Fiz. 14.00 TTR — s. II Prod. rośl. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Gazeta Rolnicza. 16.25 Tik-Tak. 16.50 „Cudowna podróż" (32) — serial anim. austr. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Kto w twoim imieniu?" — Studio Wyborcze TVP. 18.00 „Następny proszę" (5) — serial ang. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Raport — Sensacje. 19.30 Dziennik. 20.05 „Synowie i córki Jakuba Szklarza" — serial CSRS. 21.10 Studio Wyborcze TVP. 21.15 Konferencja prasowa Rzecznika Rządu. 21.30 „Pióro i karabela" (2) — tryptyk dok. 22.30 Studio „Solidarni". 23.15 DT — Echa dnia. 23.35 J. ang. (30).

Sroda 31 V — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 Film fab. 10.25 Domator. 11.10 Muz. kl. II. 12.00 Chem. kl. VII. 12.50 J. pol. kl. II lic. 13.30 TTR — s. II Chem 14.00 TR — s. II Prod. zwierz. 15.40 NURT. 16.10 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.15 Los. Ex. Lotka i Super Lotka. 16.25 „Latający Holender". 16.50 Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Kto w twoim imieniu?" — Studio Wyborcze TVP. 18.00 „Spojrzenia". 18.30 Tel. Informator Wydawniczy. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 „Opowieści o miłości" — film fab. prod. jap. 21.55 „Kto w twoim imieniu?" — Studio Wyborcze TVP. 22.10 Raport. 22.40 „Pióro i karabela" — tryptyk dok. (cz. 3). 23.35 DT — Echa dnia.

Czwartek 1 VI — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Dempsey i Makepeace na tropie" — serial ang. 10.25 Domator. 10.40 Powtórzenie na życzenie. 10.50 Dzień Dziecka. 13.30 TTR — s. IV Mech. roln. 14.00 TTR — s. IV Prod. zwierz. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Dzień Dziecka. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Kto w twoim imieniu?" — Studio Wyborcze TVP. 18.00 Dzień Dziecka. 19.00 „10 minut". 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Dempsey i Makepeace na tropie" — serial krym. prod. ang. 20.50 Studio Wyborcze. 21.05 Pegaz. 22.25 DT — Echa dnia. 22.45 J. franc. (30).

Bielsk Podl. Łabędzi śpiew — pol. 1—4 VI.

Czeremcha Watherby — ang. 30—31 V. Skok jaguara — jug. 3—4 VI.

Hajnówka Maski — fr. 29—31 V. Amadeusz — USA 1—3 VI.

Michałowo Kopalnia króla Salomona — 30 V — 1 VI. Cotton Club — USA 2—4 VI.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах	усх.-зах.
нядзеля	**28**	**15**	**Аўгусціна, Ярaміра**	**Дзмітрыя, Пахомія**	3.24-19.43	0.29-11.23
панядзелак	29	16	Магдаліны, Тэадозіі	Музы, Фёдара	3.23-19.44	0.42-12.48
аўторак	30	17	Фелікса, Фердынанда	Еўфрасінні, Сцяпана	3.22-19.45	0.54-14.15
серада	31	18	Анелі, Петранелі	Клаўдзіі, Юліі	3.21-19.47	1.07-15.44
чацвер	1	19	Якуба, *Дзень дзіцяці*	*Дзень дзіцяці*	3.20-19.48	1.23-17.17
пятніца	2	20	Марыянны, Эразма	Аляксея, Доўманта	3.20-19.49	1.45-18.49
субота	3	21	Тамары, Лешка	Алёны, Канстанціна	3.19-19.50	2.15-20.14

ЕСЦЬ І ТАКІЯ НЕМЦЫ

У сакавіку гэтага года давялося мне пару дзён быць у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы. Паехаў я да сваіх знаёмых, якія жывуць каля Растока. Перасадка была ў Берліне. На галоўным вакзале Остбангоф, на які прыязджаюць цягнікі з Варшавы, нечакана заўважыў я чалавека з „Нівай" у руках. Чытаў ён апошні лютаўскі нумар нашага тыднёвіка. Вырашыў я даведацца, што гэта за чытач, адкуль у яго зацікаўленне беларускай газетай. Крыху саромеўся, не ведаў, як да яго падысці і як пачаць гутарку. Урэшце адважыўся, папрасіў прабачэння, запытаў, адкуль ён і чаму цікавіцца нашай беластоцкай „Нівай". Гэты чалавек пачаў адказваць на польскай мове, але не атрымоўвалася і зараз жа ён перайшоў на нямецкую. Растлумачыў мне, што добра ведае Беласток, бо быў у ім падчас гітлераўскай акупацыі. Там чытаў „Новую дарогу" (нямецкую газету на беларускай мове), памятае сатырычныя вершы Шэршаня. Знаў спевака Міхася Забэйду-Суміцкага. Любіць вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа.

На даўжэйшую размову не хапала часу. Зразумеў я, аднак, што розных людзей можна сустрэць у падарожжы.

Дзядзька Захар

Галоўнае праўленне БГКТ інфармуе, што кожны аўторак а гадз. 18.00 у памяшканні ГП у Беластоку, вул. Варшаўская 11 вядуцца рэпетыцыі танцавальнага гуртка пад кіраўніцтвам Янкі Крупы.

Запрашаем дзяўчат і хлопцаў, ахвотных танцаваць у Беларускім калектыве. Гуртку патрэбны таксама акампаніятар-акардэаніст.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-152-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-6201.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2478. Вытворча-паслуговы кааператыў працы ў Бельску-Падляшскім — 15000 зл.
2479. Ірына Галёнка (Пасечнікі-Вялікія) — 2500 зл.
2480. Васіль Гвай (Беласток) — 600 зл.
2481. Віктар Салавей (Беласток) — 1000 зл.
2482. Юры Зюзя (Варшава) — 4000 зл.
2483. Сельскагаспадарчы прадукцыйны кааператыў (РСП) у Крывяцічах гм. Орля — 10000 зл.
2484. Гарадскі гурток ЗБоВіД у Гайнаўцы — 4420 зл.
2485. Салэцкая рада вёскі Сапава — 3000 зл.
2486. Дзмітры Шатыловіч (Варшава) — 4256 зл.
2487. Таіса Антанюк (Гайнаўка) — 3000 зл.
2488. Мечыслаў Багдановіч (Гайнаўка) — 3000 зл.
2489. Яўгенія Базылюк (Гайнаўка) — 3000 зл.
2490. Зузана Іванюк (Гайнаўка) — 3000 зл.
2491. Марыя Мінько (Гайнаўка) — 3000 зл.
2492. Марыя Якімюк (Гайнаўка) — 3000 зл.
2493. Міраслаў Волчык (Гайнаўка) — 3000 зл.
2494. Марыя Пыхнер (Гайнаўка) — 3000 зл.
2495. Ірына Панасюк (Гайнаўка) — 3000 зл.
2496. Аляксандр Сідарук (Гайнаўка) — 3000 зл.
2497. Габрыеля Вітчак (Гайнаўка) — 3000 зл.
2498. Вольга Рагач (Гайнаўка) — 3000 зл.
2499. Валянціна Сідарук (Гайнаўка) — 3000 зл.
2500. Марыя Палавянюк (Гайнаўка) — 3000 зл.
2501. Андрэй Папоў (Гайнаўка) — 3000 зл.
2502. Ірына Грыгарук-Папова (Гайнаўка) — 3000 зл.
2503. Вольга Тышко (Гайнаўка) — 3000 зл.
2504. Людміла Засім (Гайнаўка) — 3000 зл.
2505. Анна Пучко (Гайнаўка) — 3000 зл.
2506. Ніна Прызовіч (Гайнаўка) — 3000 зл.
2507. Валянціна Каліноўская (Гайнаўка) — 3000 зл.
2508. Яніна Крынская-Яблонская (Гайнаўка) — 3000 зл.
2509. Антон Пашкоўскі (Гайнаўка) — 3000 зл.
2510. Аліцыя Вэпа (Гайнаўка) — 3000 зл.
2511. Мікалай Вэпа (Гайнаўка) — 3000 зл.
2512. Агнешка Яблонская (Гайнаўка) — 3000 зл.

Дзякуем

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego. 17-200 Hajnówka. ul Wyzwolenia 6 Тэлефон 28-89.

Не марнаваць шанцаў — у еднасці сіла ● Юбілей хору з Гарадка ● Выбары і кандыдаты ● Аб прыгожай і непрыгожай ● „Літаратурны лісток" і фрагмент „Уліса" па-беларуску ● Нашыя пісьменнікі ў Наваградку ● Хто бабу ашукае, той гора зазнае ● Практычныя парады ● „Зорка" ● Старонка гумару.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"

ul. Wesołowskiego 1

15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1. Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 520 zł, półr. 1040 zł, rocznie 2080 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" [illegible] prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając blankietu wpłaty na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw [illegible] Warszawa, skr. poczt. 12. PBK XIII Oddział w Warszawie. Nr konta 370044-1195-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę

- do dnia 10 listopada na I kwartał, półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 754/89. Nakład 6.200 egz. T-3.

КРЫЖАВАНКА

Упоперак: 1) перад табой, з клетачкамі, 9) спаборніцтва коней, 10) лекарсамавучка, 11) сталіца Грузіі, 12) носіш яе штодзённа, 14) жывуць на захад ад палякаў, 15) гультай, 17) з маразамі і снегам, 19) агмень, сімвал роднага дома, 20) дэкаратыўны куст з пахучымі кветкамі, 22) шарсцяны дыван ручной работы, 24) у маторы ахаладжвае, у кватэры абагравае, 27) замінка ў гаворцы, 28) наёмны работнік, парабак, 29) жывуць на Таймыры і Ямале, 30) імя аўтаркі „Люблю наш край".

Уніз: 2) вершаваная форма, якая стварае архітэктанічнае кальцо — у беларускай паэзіі напісаў толькі М. Багдановіч, 3) насельніца, 4) псіхічна хворы чалавек, 5) сыравіна на бензін і газу, 6) смачная катлета, 7) выказванне, якое надакучыла, 8) ахоўнік грамадскага парадку, 12) вялікае хрысціянскае свята вясной, 13) яе доіць таксама, 16) схільны да летуценняў, 18) выкананне сцэнічнай ролі, 21) прыносіць вестку, 23) сярэдзіна лета, 24) літаратурны твор, як імя, 25) першае выступленне, 26) земляроб. **„ядань"**

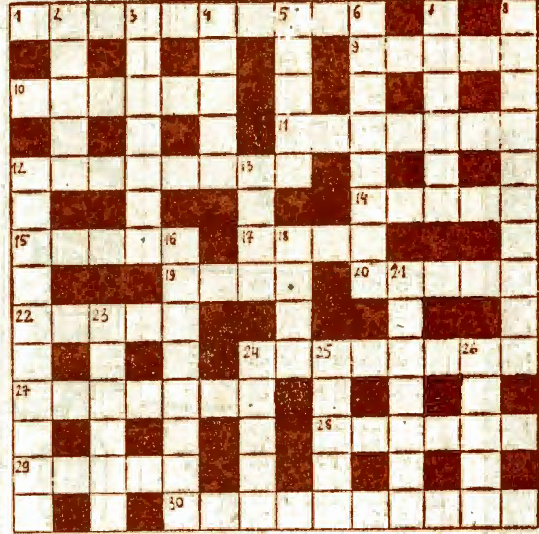
Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны дзве кніжныя ўзнагароды.

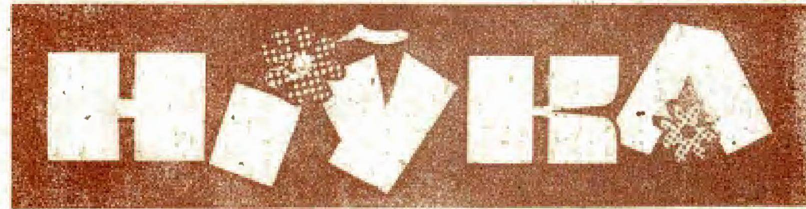
Адказы на крыж... змешчаную ў № 16.

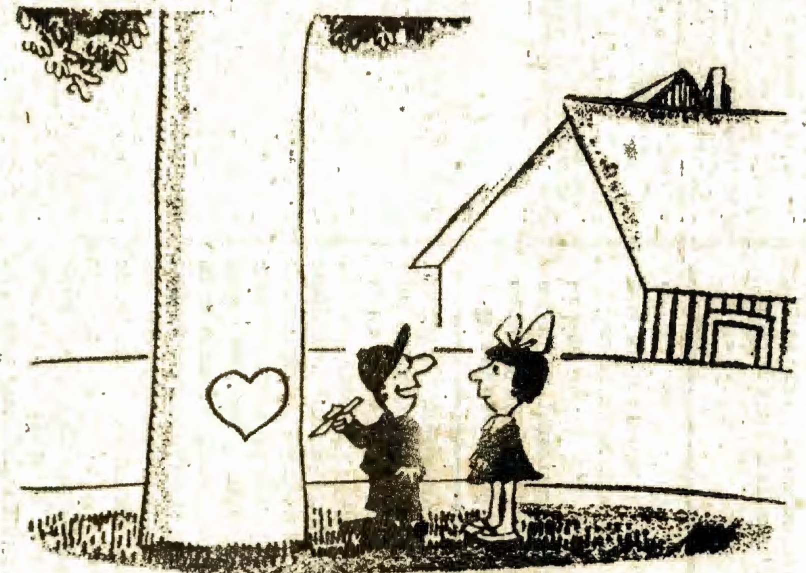
Упоперак: кусок, адведкі, аўсюк, парог, лір, воблака, абман, Данбас, Канада, попыт, адплата, рух, торба, мысль, пелетон, крыга.

Уніз: краявід, скарб, коска, адклад, выправа, ілгун, рамка, лоб, напор, антракт, Ніл, абарона, лахман, пятоп, пясок, Альпы.

Кніжныя ўзнагароды выйгралі: Сяргей Жандараў з Гомеля і А... Урбановіч з Ліды.

— Калі навучуся пісаць — дапоўню надпіс...

ПАЎТОРНАСЦЬ НЕПАЎТОРНАГА

531

Вялікая задаволенасць пісьменніка **напісаным** часта прадвяшчае малую задаволенасць чытача **прачытаным.**

532

З беларусаў, як з цеста, вельмі лёгка ляпіць баранчыкі і паяцыкі, выключна смачныя для паднябенняў суседзяў.

533

Каханне — салодкая пастка.

534

Усведамленне ўласных глупстваў даецца **толькі** чалавеку разумнаму.

535

Найбольшая кара для гаварлівага — маўчаць, а для маўклівага — гаварыць.

536

Калі ты перамог, праяўляй крыху скептыцызму, калі цябе перамаглі, захавай крыху аптымізму.

537

Карыснейшы той, хто ганіць твой добры верш, чым той, хто хваліць верш дрэнны.

538

Людзі малога фармату любяць медалі вялікага фармату.

539

І сярод баронаў трапляюцца бараны.

540

Нам толькі здаецца, што мы ходзім у розныя бакі. У сапраўднасці ўсе ідзем у бок могілак.

541

Памятайма аб тым, што мы не толькі паны зямлі, але і яе слугі.

Алесь Барскі

МАЛЫШОЎ БОЛЬШ КАЛЫХАЦЬ НЕ БУДУ

Неспадзявана ўгледзела Агата,
Седзячы пры тэлевізары з бацькамі,
Як моцна прытулілася да таты,
Яго пацалавала раптам мама.

— Не прытуляйцеся больш да сябе, — сказала. —
І не цалуйцеся нахабна так усюды.
Я Петруся малога калыхала
І малышоў больш калыхаць не буду.

Віктар Швед

*

Бацька тлумачыць сыну, як хутка бегае заяц, які імклівы палёт курапаткі, які абвостраны слых у казулі...

— Цяпер мне зразумела, — кажа малы, — чаму ты, тата, вяртаешся з палявання з пустымі рукамі...

*

— Чаму твой маленькі брат увесь час плача?

— Калі б ты не меў зубоў, быў лысы, не ўмеў бы ні хадзіць, ні гаварыць, таксама б плакаў.

*

Настаўнік пытае:

— Дзеці, як называюцца істоты, якія жывуць і ў моры і на сушы?

— Маракі! — чуецца ў адказ.

*

— Пятрусь, не цягні ката за хвост, — кажа бацька.

— Я не цягну... Я толькі трымаю за хвост, а ён сам цягне, — апраўдваецца Пеця.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ЗАЙДЗІ, МЕСЯЦ, ЗАЙДЗІ, ЯСНЫ

(народная)

Зайдзі, месяц, зайдзі, ясны,
За цёмную хмару,
А я сваю міленькую
Трошкі пакахаю.

Зайдзі, месяц, зайдзі, ясны,
За хмару другую,
А я сваю міленькую
Хоць раз пацалую.

Не даюць мне бацька й маці
Цябе бедну браці,
Адпраўляюць на Украіну
Багату шукаці.

— Ты паедзеш на Украіну,
А я тут жа памру.
— Ты прыедзеш з Украіны
Ды мне зробіш труну.

З Украіны я вярнуўся —
Усе званы звоняць.
А ўжо маю міленькую
Ля царквы хароняць.

Зайдзі, месяц, зайдзі, ясны,
За хмару другую,
Адыйдзіце ж, добры людзі,
Хоць раз пацалую.

— У яго ўжо вылазяць зубы!

— Гэта ў спадчыне па дзеду, у яго таксама вылазяць!

— Калі пачынаем гуляць у мужа і жонку, зараз жа гаворыш, што ты цяжарная!

Ганула разбіла шыбіну ў акне. Калі ў пакой увайшоў разгневаны бацька, перапалоханая дзяўчынка сказала:

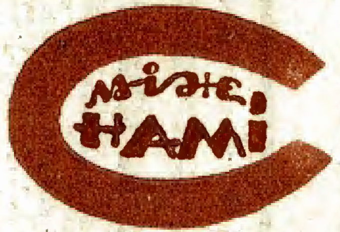
— Татка, не бі мяне! Вылічы мне гэта з пасагу!

*

Настаўнік пытаецца ў вучня:

— Колькі год твайму дзеду?

— Гэтага, на жаль, не ведаю, але ён у нас ужо даўно.

Жанчыны нясуць свой крыж у сетках.